

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám.
Telefon: 93-99. Postafakárékpénztári csekk-számla 24.911.

Lakásreform és községi telekpolitika.

Írta: dr. Ferenczi Imre.

II.

A városszabályzó tervben lefektetett elvek alapján kell a községnek a városépítést vezetnie. Elejét kell tehát vennie az egyes telektulajdonosok érdekeit szolgáló ú. n. vadépítkezésnek és a parcellázást ott kell engedélyeznie, az utakat és közműveket ott kell megépítenie, ahol azt a lakás-szükséglet, a közérdekű takarékos városfejlesztés és a közvetlen községi telekpolitika megkívánják. Másfelől azonban a tulságos szükkeblúségtől is tartózkodni kell. Állandóan elégséges számú, beépítésre előkészített ház-teleknek kell rendelkezésre állania a külső lakóvidéken avégből, hogy a telekárak alacsonyak legyenek. Az építési tilalomnak egész nagy külső területekre való kimondását tehát helyeselni különösen ott nem lehet, ahol pusztán családi házakról van szó.

Meglepetéssel hallom tehát, hogy Debrecenben óriási áldozatok árán akarnak, szerény véleményem szerint, szabályozásra alig is szoruló belső városrészeket szabályozni, ellenben meg akarják akadályozni azt, hogy a külső városrészekben bárki úgy építhessen magának vagy másoknak kisházakat, amint az az egészségtudomány és a személybiztonság elemi követelményeinek teljesen megfelel. Míg a belső utcákban úgy tolják most Debrecenben előre és hátra a házakat, mintha szinfalak volnának, csak hogy a modern város-építési tudomány szellemében legszebbnek tartott homorúan és domborúan görbülő utcákat sablonosan kiegyenesítsék: az új építési szabályzatuk tervezete telekminimumként 1 holdat és $1\frac{1}{2}$ holdat kíván meg a külsőségen és az építési engedélyekkel is, úgy hallom, nem a szükséges ellenőrzés, hanem a külterki építkezésnek teljes megakadályozása a céljuk. Ezzel azonban nem a lakásviszonyok javítását fogják elérni, hanem a telkeknek ama kinei faltól befelé való emelkedését, amelyen kívül az építkezést megakadályozzák. A telekáraknak ez az emelkedése, amely előreláthatólag itt is a tömeges bércaszárnyát fogja kikényszeríteni a maga gyászos hatásaival, érdekében lehet a belső telkek tulajdonosainak, de egyenesen csapás a lakosság zömére nézve. Ha ellenben — első sorban az alább jellemzendő közvetlen községi telekpolitikával — a külső városi telkeken is lehetségessé tesszik mindenkinek, hogy az abszolte alacsony árú és mérsékelt nagyságú telkeken zárt sorban is építhessék, akkor megkönnyítik egyúttal a városszabályozás műveletét a belső területen is. A régi házak tulajdonosai ugyanis akkor nem fognak monopolisztikus helyzetet élvezni, amelyet a köz rovására kihasználhatnak és a lakosság — megfelelő köz-

lekedést feltételezve — egyre inkább a külső városrészekbe fog költözhetni. A belsőségi rossz házak megvásárlása, illetve kisajátítása tehát természetes áron lesz lehetséges, még pedig akár közvetlenül fogja a város a telkeket megvásárolni, esetleg kisajátítani, akár pedig a tervezett közhasznú telekforgalmi részvénytársaság fogja a műveletet keresztülvinni. Ez utóbbira nézve csak az a megjegyzésem, hogy az a közvetlen községi telekvásárlással szemben — amelynek a kisajátítási jog is rendelkezésére van — csak akkor látszik előnyösnek, ha az a nyereségét alapszabályszerűen korlátozza, bár az osztalék elég magas, 7—8% is lehet. Az ingatlanok eladására vonatkozólag is fenn kellene azonban tartani a városnak az alapszabályszerű többséget.

Annak igazolására, hogy a külsőségen való városfejlesztésnek imént jellemzett hatása nem képzelődés, legyen szabad London mellett Kopenhágára utalni, ahol az e fajta városfejlesztő és közlekedési politika folytán 1901—1906. évek között a belső városrészek lakossága 20.000 emberrel csökkent, a külső városrészek lakossága pedig 46.000 emberrel nőtt. Az üres lakások száma 1900-ban 719 volt, ellenben 1906-ban már 9.327-re (7⁴/₀) emelkedett.

A községi *közvetlen* telekpolitikának tulajdonképeni területe is a külső fejlődő városrészekben van. A német földreformerek, élükön Adolf Wagnerrel valamikor azt kívánták, hogy a község a be nem épített telekállományt lehetőleg a maga egészében vegye a tulajdonába. Az angol földreformerek társasága (Land Nationalisation Society), amelyet J. St. Mill alapított, máig ezt a végső eszményt követi. A német földreformerek társasága (Bund deutscher Bodenreformer) azonban 1898 óta, amióta Adolf Damaschke áll az élén, kifejezetten a gyakorlati politika talajára lépett. A földreformerek gyakorlati eszméi Németországban és Nagybritanniában óriási teret hódítottak, úgy a községek, mint újabban az állam politikájában is. A gyakorlati közvetlen községi telekpolitikának *három* célt kell szem előtt tartania. A községnek a be nem épített városi föld lehető nagy részét kell tulajdonában tartani avégből, hogy a maga olcsó teleknyújtó rendszabályaival megakadályozhassa azt, hogy a magánüzérek a telekárakat a természetes színvonal fölé hajtsák; a telkek természetes *értékszaporulatát* pedig lehetőleg az *összességnek* kell biztosítania, amely azt a maga létével, munkájával és közszolgáltatásaival túlnyomó részben előteremti. Másodsor a községi telekpolitikának közvetlenül kell a *lakásépítést*, különösen pedig az olcsó és egészséges kislakások építését előmozdítania. Harmadszor a helyes községi telekpolitikának maga az előrelátó és mégis lehetőleg takarékos *városfejlesztés* is kell, hogy célja legyen.

A községi telekpolitikának tehát pénzügyi, lakásügyi és városépítési feladatai vannak.

Alig van nagyobb német város, amely a »földreformerek«-nek azt az elvét, hogy a város igyekezzék állandóan a városi föld lehetőleg nagy darabjának tulajdonába helyezkedni, magáévá ne tette volna. Olyan városok, amelyek még a hetvenes-nyolcvanas években alig birtak földtulajdonnal, ma a telekállomány 40—50%-át tartják a tulajdonukban. Emellett az utolsó tíz esztendőben egyre több város vezette be az értékszaporulati adót, amely a magánosok kezében maradt telkek értékszaporulatának jelentékeny hányadát is a városnak biztosítja. Tudvalevő, hogy végre a múlt esztendőben behozták a *birodalmi* értékszaporulati adót, amelynek hozadékán a város és az állam megfelelően osztozik.

A város terjeszkedése, új községi feladatok váratlan fellépése, a községi üzemek szaporodása szükségessé teszik azt, hogy a város minden részében legyenek a községnek telkei. Ha a közigazgatás mindig csak a pillanatnyi szükségletet tartja szem előtt, akkor az egyes telkeket a szükséglet idején sokkal drágábban kell megszereznie, mint néhány évvel azelőtt. De a város még evvel sem érheti be, hanem lehetőleg nagyobb

telkeket kell szereznie, mint a mekkorára a konkrét cél szempontjából szüksége van, mivel csak így részesedhetik abban az áremelkedésben, amelyet a községi intézmények létesítése a szomszédos telkeken is előidéz. Kivált a külső városrészekben kell a városnak nagyobb földterületek felett rendelkeznie avégből, hogy döntő befolyással legyen a városrész kialakulására, a terek és parkok létesítésére, az építési módra és magára a telekárak alakulására. A német városok nem mindig az eladott belső telkek árából szerzik be azokat az összegeket, amelyekből a külső területeken fekvősegeket vásárolnak. A belső telkek elidegenítése nem mindig célszerű akkor, amikor külső fekvősegek vásárlása kívánatos. A tapasztalat igazolta annak az elméletileg is helyes elvnek a jogosultságát, hogy az ilyen célokra kölcsönpenzeket is lehet fordítani. Az ilyen kölcsönök különösen akkor vannak jól megalapozva, ha a megszerzett telekvagyont nem lehet ellenérték nélkül — habár csak könyvelési ellenérték nélkül is — folyó szükségletekre fordítani. A városi telkek értékelkedése a fejlődő városokban ugyanis jóval nagyobb, mint egy bizonyos tőkeösszeg kamatos-kamataival. A telekállomány szakszerű, következetes és a pénzügyi tekinteteknek is megfelelő önálló kezelése végett a német városokban újabban egyre több *telekkezelőseget* (Grundstückverwaltung, Grundstückfonds, Liegenschaftsverwaltung) állítanak fel. Ez intézmény abban áll, hogy a konkrét rendeltetés nélkül való telekállományt és a telekvásárlásokra szükséges hiteleszközöket egy szakbizottság vezetése alatt külön világos és áttekinthető számvitel mellett kezelik. Az ezuton elért pénzügyi eredményekre nézve legyen szabad néhány példát idéznem. Frankfurt városa 1897-ben létesítette a »Spezialcasse für städtischen Grundbesitz« című külön közigazgatási szervezetet, amelynek 26,000.000 márka értékű telket, valamint 6,000.000 márka kölcsöntőkét adtak át. E pénztár sáfárkodásának eredményét mutatja, hogy 1909-ben a telekállomány értéke 106,000.000 márka volt és a pénztár 6,000.000 márka készpénzzel és értékpapirossal rendelkezett. Düsseldorf város földtulajdona 1902—1908 közötti hat év alatt a földvásárlások folytán több mint megháromszorosodott, míg a könyvelési értéke 7,000.000 márkáról 17,000.000 márkára emelkedett. Debrecen viszonyaihoz közelebb eső példa Ulm városa, amelynek közel 60.000 lakosa van. Ennek a városnak Wagner nevű főpolgármestere az 1891 és 1909 évek között folytatott telekvásárló és telekeladópolitikájával a város telekállományát 345 hektár többletterülettel növelte, úgy, hogy a város jelenleg az egész határnak több mint $\frac{3}{4}$ -ét birja tulajdonul és emellett 1,800.000 márka többletbevételt ért el. Wagner hivatalos jelentése szerint csak a községi telekpolitikának lehet köszönni azt, hogy a felmerült nyomós tények dacára, az *adóerőket* nem kell az eddiginél nagyobb mértékben igénybe venni.

A telekpolitika pénzügyi feladatairól áttérünk annak *lakáspolitikai* feladataira. Ebből a szempontból különbséget kell tennünk a város beépített részén levő elszórt telkek és az összefüggő külső fekvősegek között. Csak ama *belső* épülettelkeknek örökáron való eladását lehet helyeselni, amelyekre előrelátható időn belül a városnak sem középületek számára, sem lakásépítő feladataira szüksége nem lesz. E telkek értékükben már jórészt megállapodtak és városszépészeti érdek fűződik ahhoz, hogy mielőbb beépíttessenek. Az elérhető magas árak a telekpolitika hasznát leszámítolják és nagy összegeket nyújtanak a külső fekvősegek vásárlására. Itt is azonban a nyilvános árverés, záros határidőn belül való beépítési kötelezettség, fokozott egészségügyi és esztétikai kikötések veendő fel az adásvételi szerződésekbe. Sok esetben azonban még ilyenkor is kívánatosabb az épületjog mellett hosszabb időre való bérbeadást előnyben részesíteni.

A még *fejlődésben levő*, ki nem épült városrészekben fekvő telekállományt a következőleg lehet a lakáspolitikai érdekében értékesíteni. A község maga építhet olcsó területen kislakásokat és népszállókat a kevésbé tehető lakosság számára. A közvetlen községi lakásépítésnek külö-

nösen nálunk — a házépítő-szövetkezetek jelenlegi pénzügyi nehézségei és a lakosságunkban egyelőre fejletlen önszegélyző képesség folytán — számos előnye van. De előmozdíthatja a község telekadással a lakásépítést közvetve is, akár magánkapitalisták, akár közhasznú társaságok és szövetkezetek annak szervei, de csak a föld tulajdonjogát a városnak fentartó jogi formák mellett. Bármily lakásinség uralkodjék is valamely városban, nem szabad semmiféle közhasznú célzat örve alatt városi telket örök áron, pláne kedvezményes feltételek mellett a külső területeken eladni. Ez a rendszabály csak ideig-óráig javít a helyzeten, de végeredményben, egyesek fölsegélyezése mellett, fokozza a spekulációt. Jellemző példa erre a székesfővárosnak a 80-as évek elején felépített u. n. tisztviselőtelepe. A főváros családi házak építésére 30.000 □ öl területet □ ölenként 50^{0/0}-os engedménnyel 1 koronáért engedett át az egyesületnek. Ma 30 esztendő után a kétszáz-hét alapító közül mindössze 71 tartotta meg családi házat, s 136 ház cserélt gazdát, egyik-másik ház többször is és a busás nyereségek nyomát azok a magas lakásárak mutatják, amelyek ma e telepen is uralkodnak.

Az épületjog (örökbérlet) az a jogi forma, amelyet a községi telekértékesítő politika legfőbb eszközének tekintenek azért, mivel a lakók érdekét a község pénzügyi érdekeivel leginkább tudja összeegyeztetni. Vannak angol és német lakásreformerek, akik ebben az intézményben látják a kérdés tulajdonképeni kulcsát. Az épületjog olyan hosszú lejáratú (50—90 esztendőre szóló) földbérleti szerződés, amely a telek tulajdonjogát és ennek értékzaporulatát állandóan a községnek biztosítja, a házépítőnek pedig módot nyújt arra, hogy csekély földbér fejében telekhez jusson olyan hosszú időre, amely alatt az építési költségeket kellőképen törlesztheti. A földbérösszeg magassága főleg aszerint változik, amint a telken emelt épület az épületjog lejártá után kárpótlás nélkül vagy megfelelő kárpótlás mellett háramlik vissza a földtulajdonosra. A telektulajdonost a háztulajdonostól különválasztó jogintézményeket számos nemzet jogrendszerében találjuk meg, ilyen a római jog *superficies*-e, a középkori germánjogban az *Erbbaurecht* és az angol *leasehold*. Az angol nagyvárosokban, de különösen Londonban, a telek értékesítése túlnyomólag az úgynevezett *leasehold* intézmény formájában történik. Ennek az oka egyrészt abban van, hogy a nagyvárosokban a belső terület ősidőktől fogva egynéhány arisztokratikus földtulajdonos kezében van, akik ez, értékükben egyre növekvő latifundiumaik tulajdonáról és értékzaporulatáról lemondani nem akarnak. De másrészt a lakásépítéssel foglalkozó kapitalisztikus vállalkozás, valamint a családi házépítők a tőkemegtakarítás érdekében szintén előnyben részesítik a *leasehold*-ot.

Sem az épületjognak az angol, német és osztrák jogban, sem a mi polgári törvénykönyvünk tervezetében való szabályozását itt nem fejtegethetem. Nem térhetek ki azokra a nagy lakásügyi eredményeknek az ismeretetésére sem, amelyeket a külföldi városok ez intézménnyel elértek. Kénytelen vagyok az érdeklődőket a »Községi lakáspolitikai és lakásügyi intézmények, 1910« című munkámra utalni. Csak azt kívánom megemlíteni, hogy amennyiben Debrecenben a tervezett »Közhasznú Munkáslakás Építő-Részvénytársaság« létrejönne, a város azt ebben a formában támogathatná telekkel, ellenben a társaság osztalékát oly magasan szabhatná meg (5—6^{0/0}), amely a magántőkére még vonzó erővel van.

A bérlakások kérdésének sokoldalú előbbrevitele mellett számos külföldi község, amely a városi föld nagy részének tulajdonába helyezkedett, azon népelemek *sajátház*-eszményét is a megvalósulás felé vitte, amely elemeket éppen csak a telekvétel nehézsége akadályoz meg abban, hogy saját házat szerezzenek. A bérlakók számának ilyen megszorításával csökken a lakásinség, a háztulajdonosok számának emelkedése pedig a középosztályt erősíti.

Az a város, amely leginkább tudta eddig a *sajátház*-szerzés köz-

hatalmi támogatásánál az összes jogosult társadalmi érdekeket megóvni, Ulm városa Württembergben. Erre a célra ez a város nem az épületjog intézményét alkalmazza, hanem a város saját regiejében a megrendelő számlájára épített családi házak eladásánál, az üzérkedés kizárása végett, bizonyos esetekre a visszavásárlás jogát tartja fenn magának. E kitűnően bevált kísérletre Ulm városát Freiburgi i. Br.-nak és Kruppnak Essenben szerzett tapasztalatai vezették. A pompás városi házak (két földszinti és egy padlásszoba, konyha, mosókonyha, pince, padlás és kiskert) vevőinek a kisalkalmazottak, a munkások avagy a kisiparosok sorába kell tartozniok. A házban a vevőnek magának kell laknia és nem szabad már házzal birnia. Az ingatlan 10 százalékát kell csak előlegként lefizetnie; a törlesztés a fenmaradó tartozás $4\frac{1}{4}\%$ -ának évi törlesztésével történik, amiből 3% kamat és $1\frac{1}{4}\%$ a visszamegtérítés. Ehhez járul az adó, vízdíj, csatornadíj, tűzbiztosítási díj, úgy hogy pl. egy 7.000 márka árú ház után évenként kerek 300 M. kiadás merül fel. A telek ára m^2 -kint 4—9 M. között ingadozik. A legdrágább ház 7.760 M., az átlagos vételár 6.000 M.

Ulm városa még egy reánk nézve rendkívül fontos cél érdekében értékesíti telkeit a visszavásárlási jog fentartása mellett, t. i. *ipari célokra*. Erre a célra nem mindig felel meg az épületjog vagy a hosszú lejáratú időbérlet, mivel gyárvállalatok számításait gyakran keresztezi. Ulmban tehát az iparvállalatok fejlődési érdekeit a városnak azzal az érdekével, hogy az üzérkedést az ipari célokra átengedett telekkel is meggátolják, a következő módon iparkodtak összeegyeztetni. A város mindenekelőtt csakis akkora területet enged át az iparvállalatoknak, amekkora az ipari telep és esetleg olyan lakóházak építésére szükséges, amelyek ezen telepekhez tartozó személyek (a telep tulajdonosa és hozzátartozói, hivatalnokai, alkalmazottai és munkásai) lakásául szolgálnak, végül amennyiben az illető üzem folytatása be nem épített területeket is feltételez, a város ilyen kiegészítő területeket is enged át. Ha a vevő vagy jogutódjai az eladott telket az imént megjelölt céltól elidegenítik, Ulm városának joga van arra, hogy a telket a szerződéses áron visszaszerezze.

Természetes, hogy a városnak telekállományát, városfejlesztési célokra, nevezetesen kertes külvárosok, parkok, játékterek, sportpályák és végül családi kertek bőszéges létesítésére is fel kell használnia. Ezekre nézve szintén a fent idézett könyvemre kell utalnom.

Míg mi a fővárosban csak a családi kertek elméleti jelentőségét ismerjük, addig különben Önök itt, Debrecenben már a gyakorlat terén szolgálnak kitűnő példákkal.

Ezekben voltam bátor a lakásreform és a modern községi lakáspolitiká össszefüggéseit kifejtteni.

Engedjék meg, hogy előadásomat egy hitvallással és egy felhívással fejezzem be.

Én hiszek a társadalmi haladás terén a fölvilágosítás és a földerítés fontos szerepében. Magam is annak a fejlődéstani elméletnek vagyok híve, amely a külső tényekben és viszonyokban látja a történelem fő mozgató erőit. De mentől világosabban juttatja azokat a tudomány és a politika az emberek tudatába, annál gyorsabban érvényesítik az erejüket. Így vagyunk a lakásreform terén is. Amikor Budapesten 1906-ban újra megkezdettük a lakásreform szükségességét hangoztatni — újra mondom, hiszen ez a kérdés azelőtt is napirenden volt — magunk sem hittünk abban, hogy kiáltó szavunknak oly gyors és nagy sikere lesz. Amikor a lakáskérdésről a budapesti kereskedelmi és iparkamara számára az első munkámat megirtam, főlebbvalóim jórészt hiábavaló fáradságnak tekintették a reá fordított munkát. Kizárták tartották nevezetesen azt, hogy akár a társadalom, akár a község és az állam nagyarányú lakásépítést fog folytatni. És íme a szervezett munkásság, a felvilágosodott polgárság és nem utoljára az ép annyira kötelességtudó, mint diplomatikus bürokrácia megértette a kor követeléseit

és ma már hozzánk jönnek tanulni a külföld városai. E kedvező tapasztalatok alapján az a kötelességünk, hogy a lakásreform szózatát elvigyük Magyarországra minden községébe. Fel kell rázni a lelkeket és meg kell nyerni a szíveket a szociális reform ama fontos részének, amely az igazi családi tűzhely visszaállítását, illetve megteremtését tűzte ki céljául.

Az angol példaszó mondja; amilyen a lakás, olyan a nép.

A kecskeméti kőművesek.

Irta: **Hlavács Kornél**, ministeri titkár-biró.

Nehéz időköt él át Kecskemét városa. Az egész ország aggodó figyelemmel kíséri a súlyos megpróbáltatásokat, melyek elháríthatatlanul nehezednek e város lakosságára. A földkéreg elvesztette egyensúlyát a város alatt. Időnként megrendül, megrázkódik. Rengéseivel egyaránt megemeli és eltorzítja az évszázadok óta nyugodtan álló és a nemrég emelt épületeket. A falak megrepedeznek és ledőlnek, magukkal rántják a beomló mennyezeteket és tetőket. A gyárkémények megcsavarodnak, a szobrok a porba hullanak a mérhetetlen erő hatása alatt.

A válságos idők egyenlőkké teszik az embereket. A természet ereje a halandók véges képességeit meghaladó nyilvánulásával egyformán rémületbe ejti a szellemi avagy anyagi javakban dúsalkodókat és szűkölködőket. S amidőn múlnak a legnehezebb pillanatok és enyhül a szorongás, a templomokba igyekvő nép zárt ajtókra talál. Az anyaföld nem ismer vallási és felekezeti különbségeket. Rengésének ereje egyformán elferdíti, megrokkantja a különféle templomok tornyait és kupoláit. A tömeg a városnak büszke palotájába sem nyer bebocsátást. A szegények és gazdagok e közös házában romba dőltek díszes helyiségei.

A terekre, szélesebb utcák közepére és a város határába, a földekre menekülnek. Az ellenségeskedő családok egymás mellett ütnek táborot. A civódók megbékülnek. A szűkölködők és elégedetlenkedők megnyugodnak. Az őrizetlenül hagyott hajlékoknak, a külföldi példától eltérően, nincs fosztogatója. A rendőrség fekete könyvének fehéren maradnak lapjai.

Elmulik az első veszedelem. Le kell bontani a sérült boltozatokat, az elcsavarodott gyárkéményeket, az elferdült tornyokat és kupolákat; alá kell támasztani, be kell kötni a megrokkant falakat, el kell hordani a lehullott mestergerendákat és tetőket.

Megindul a városépítés. Jöjjenek a kőművesek.

Kifejlődik a verseny, mert mindenki azt szeretné, ha az ő háza volna az első, melyet a teljes pusztulástól megmentenek. Kevés a kőműves, a munkáskezek értéke megnövekedik. Egy órai munka fejében 20–30 koronát is elkérnek. A szegényebb polgárság ezt megadni képtelen és fenyeget az újabb baj, hogy a tehetősebbek épületei idejekorán megmentetnek, míg az amúgy is jobban sujtott szegényebb sorsúak házacskái teljesen rombadólnak. A rendőrség két kőművest, aki 20 korona órabért követelt, letartóztat és elsőknak jegyzi be neveiket a fekete könyv fehéren maradt lapjai után.

Közbelép a Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetsége és felajánlja segítségét. A városi polgármester útján a tanácscsal egyezséget köt a földrengés folytán rombadólt vagy megsérült házak fölépítésére és kijavítására. A tanácsi határozat ide vonatkozó része helyet kíván e kizárólag munkásügyekkel foglalkozó szemle hasábjain, hogy a magyar munkásosztály önfegyelmzésének s áldozatkészségének bizonyosságául szolgálhasson:

»A városi tanács a polgármester bejelentését tudomásul véve, a Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetségével a földrengés folytán rombadólt, vagy megsérült házak kijavítása érdekében megkötött egyez-

séget elfogadja, mert ez az egyezség szabadon hagyja a lakosság azon jogát, hogy helybeli, vagy nem helybeli építővállalkozókkal az építési munkálatokra nézve tetszése szerint egyezkedjék és így építőiparosaink érdekeit nem sérti, másrészt mert a *M. É. O. Sz. rendelkezhetik föltétlenül elegendő építőmunkással és biztosíthatja meghatározott bérösszeg mellett az építkezések nyugodt és munkabéremelés nélküli befejezését, ez egyezség elfogadása egyedül alkalmas eszköz arra, hogy a város újraépülését a lakosság indokolatlan megterhelése nélkül föltétlenül biztosíthassuk.*

Ez egyezség szerint a M. E. O. Sz. kötelezettséget vállal arra, hogy a város lakosságának megkeresésre mindig a kellő számú kőművesmunkást rendelkezésre bocsátja 65 fillér óradíj mellett és e munkásokért felelősséget vállal.

Kötelezi magát a szövetség, hogy az esetre, ha a munkaadók a munkások anyagi helyzetét a jelenleginél kedvezőtlenebbé nem teszik, a folyamatban levő építkezésektől azok befejezéseig a munkásokat el nem vonja.

Kötelezettséget vállal a szövetség arra is, hogy a helybeli más szakmabeli munkások, kiknek az építkezések körül szerepük van, a jelenlegi munkabérek és munkarend mellett a munkálatok befejezéséig tovább dolgoznak. Amennyiben pedig az épületek helyreállításához ily más szakmabeli munkásokra szükség volna, azokról is mérsékelt munkabérek mellett igyekeznek gondoskodni.

Tartozik továbbá a szövetség a szükséghez képest megfelelő számú munkavezetőkről is mérsékelt díjazás mellett gondoskodni.

Az építőmunkások ezen egyezségében a közügynek olyan szeretete, annyi nemes étikai vonás csillámlik meg, hogy fölösleges és erőtlen mellette minden méltatás. Kecskemét városának újjáépítését megkönnyítették. Számíthatunk arra, hogy adott szavukat be fogják váltani,

De fordítsuk figyelmünket a két letartóztatott kőműves cselekedetére. A hírlapok közleményei szerint e »lelketlen emberek zsarolni próbáltak, mert 20 korona órabért követeltek.« Nem kívánom bírálni a rendőrség eljárását. Bizonyára megvolt ahhoz a kellő törvényes alap, ha nem is az, amelyet a hírlapi tudósítások megjelölnek. Azonban e két munkás — akinek nevét a napilapok annak idején kiírták — e 20 koronás órabérvételeért mint zsaroló áll a nagyközönség előtt.

Az 1878. évi V. törvénycikk, »a magyar büntető törvénykönyv a büntettekről és vétségekről« 350. §-ában a zsarolás vétségét így határozza meg: »Aki azon célból, hogy magának vagy másnak *jogtalanul* vagyoni hasznot szerezzen, valakit *erőszakkal* vagy *fenyegetéssel* valaminek cselekvésére, eltűrésére, vagy elhagyására *kényszerít*: amennyiben cselekménye súlyosabban büntetendő cselekményt nem képez — a zsarolás vétségét követi el«. E törvény 351. §-a szerint még »zsarolás vétségét követi el az is, aki azon célból, hogy magának vagy másnak vagyoni hasznot szerezzen, valakit rágalmozó vagy becsületsértő állításának nyomtatvány által való közzétételével fenyeget.«

Vizsgáljuk meg tehát, hogy a két kőműves munkás 20 koronás órabérvétele mennyiben vonható ezen törvénytörvényszakaszokban körülírt büntetendő cselekmények sorába. Fogadjuk el ezen célra helyesnek a hírlapokban megjelent rövid tényállást, mely szerint a két munkás zsarolt, mert egy-egy órai munkájáért 20 korona munkadíjat követelt.

A törvény 351. §-a ennek alapján tekintetbe nem jöhet, mert hiányzik az a fenyegetés, hogy a kívánt órabér megtagadása esetén a két munkás rágalmozó vagy becsületsértő állításokat fog nyomtatvány útján közzétenni. Marad tehát a 350. §. De ez is olyan ismérvekhez köti a zsarolást, melyeket hiába keresünk a két kőműves cselekedetében. A törvényszakasz szerint a zsarolás mindenekelőtt jogtalan anyagi haszon szerzésére irányul. Ámde, jogtalan-e a munkabér csupán azért, mert szokatlanul magas, ha előzetes munkabérszerződés kisebb munkabért meg nem állapított? A munka-

bérek magasságának határait tételes törvények nem szabják meg, a szerződési szabadságot ezen irányban a törvények nem korlátozzák, miért is a munkabér magasságát a munkás rendes, megszokott életmódjának kiadásai, tehát elsősorban elsőrendű szükségleteinek kielégítésére nélkülözhetetlen költségei és a vele munkában versenyző társai által elfogadott munkabérek állapítják meg. Elsőrendű szükségleteinek körét tetszése szerint ki nem tágíthatja és ennek megfelelően munkabérkövetelését fel nem emelheti, mert annak már a versenytársai által elfogadott munkabérek is határt szabnak. De határt szab a végzendő munka forgalmi és használati értéke is. A munkaadónak kezét ugyanis ez köti meg.

El kell ismerni, hogy a kecskeméti megrongált, lakhatásra alkalmatlannokká vált épületek gyors megmentésére irányuló sürgős kijavítási munkálatok értéke a rendes építőmunkák értékénél sokkal, de sokkal nagyobb. Be kell látni, hogy az ismétlődő földrengések folytán a munkások joggal feltételezhettek és várhatták a forgalom megbénulását, a kereskedelem pangását és ezzel az elsőrendű szükségleteik kielégítésére alkalmas cikkek árának emelkedését. Nem lehet tagadni, hogy mindezek felül a kivánt munka is veszélyesebb a megrokkant tornyok, félig bedőlt házak falainak árnyékában, mint a biztos(?) építő állványokon. Miért botránkozunk meg tehát azon, hogy egy-két munkás ki akarta használni a hirtelen támadt kedvező konjunkturát és árakat diktált? Jogtalan haszon ebben nincs. Erről csak akkor lehetne szó, ha e munkálatok teljesítésére magát előbb már kisebb munkabér mellett lekötötte volna.

A zsarolás többi ismérveit sem találjuk fel e munkások cselekedetében. A tényállás nem mondja azt, hogy a követelt munkabéreket erőszakkal vagy fenyegetéssel kísérelték meg a munkaadóktól kikényszeríteni. A büntető törvénykönyv 350. §-a pedig az erőszakos vagy fenyegetéses kényszerítést a zsarolásnak szükséges ismertetőjeléül állapítja meg. Az adott esetben nem tekinthetjük fenyegető kényszerítésnek azt, ha a munkás a követelt munkabér megtagadásával szemben a munkát el nem vállalja és a düledező épületet meg nem támasztja, mert a munkaadó elvégeztetheti a szükséges munkát mással is. Avagy talán merne-e valaki zsarolásra irányuló fenyegető kényszerítést találni X vagy Y hírneves műtőorvos eljárásában akkor, amidőn több-kevesebb ezerkoronás lefizetése nélkül nem hajlandó elvállalni és befogadni magánszanatóriumába a 20—30 percig tartó legsürgősebb operációt igénylő, szerény anyagi körülmények között élő beteget dacára annak, hogy végig járták vele a mentők a város összes túlszűfolt kórházait és végre is az egyik kórház kapuja előtt hagyják, számítván arra, hogy a gondnok majd csak megkönyörül és szorít valahol helyet valamelyik folyosón.

De folytathatnók a példákat tovább. Ott van a mezőgazda, a gyáros és a kereskedő. Vajjon melyik nem kér munkájáért vagy árújáért a rendes viszonyokhoz mérten háromszoros vagy akár százszoros árat is, ha a konjunktura azt megengedi. Ezért még senkinek sem jutna eszébe őket zsarolással vádolni. Ellenkezőleg. Ha valaki a kedvező konjunkturát elmulasztja, az sajnálkozás vagy nevetség tárgyát képezi. Csak az életét kockáztató munkás legyen a kivétel? A gazdaságilag leggyöngébb, aki rendes keresetéből csak elsőrendű szükségleteit tudja fedezni, mondjon le még a nálánál többé-kevésbé jobb gazdasági helyzetben levők javára is a rövid néhány napig tartó előnyösebb konjunktura kihasználásáról, holott vele szemben ugyanazok a konjunkturát mindenkor pontosan kihasználják? És mégis maguk a munkások mondtak le arról, hogy Kecskeméten a kedvező konjunkturát a lakossággal szemben kihasználják.

A magyarországi építőmunkások országos szövetségének gyors közbelépése folytán a szerényebb anyagi helyzetben levő polgárok a még nagyobb károsodástól megmenekültek és velük élvezik a szövetség és a tanács által kötött szerződés előnyeit a tehetősebb háztulajdonosok is.

Tanulságos és örvendetes az eset. A magyar munkásoknak van igaz érzékük a közérdek iránt és áldozatokra képesek még akkor is, ha nem saját osztályukba tartozók veszik igénybe segítségüket. Az ő helyzetük pedig nem valami kitűnő. Aggkorukra, rokkantságuk, munkanélküliség esetére ellátásukról még nincs gondoskodás, betegség esetén igen sokszor túlszűfolt, kellő ápolószemélyzet nélkül fentartott kórházakban kénytelenek enyhülést keresni, mindennapi megélhetésük pedig külterjes mezőgazdaságunk vagy ha jobban tetszik, a pénz vásárlóképességének csökkenése folytán egyre nehezebbé válik.

Vajha a kecskeméti kőművesek áldozatkészsége meghozná a maga visszhangját.

A sztrájk zsarolás?

Irta: Ágoston Péter.

A zsarolás bűncselekmény. Dehonesztáló cselekmény. S még is az egész gazdasági rendünk a zsarolásra van építve. Egyik ember a másikat zsarolja. Mindenki kihasználja azt a helyzetet, melyben a másiktól valamit elvehet, illetve melyben a másikat arra kényszerítheti, hogy neki valami olyat, vagy annyit adjon, amit s amennyit az más körülmények közt nem adna.

A társadalomgazdászok látják ezt a helyzetet, pontosan leírják, megállapítják törvényeit, de nem szólnak megszüntetésének módjairól. A zsarolás legközönségesebb tere az árképződésnél van. Ma az árat a verseny, illetve a kereslet s kínálat állapítja meg. Ha valamely árúban kevés a kínálat s nagy a kereslet, akkor annak ára felemelkedik. Nem az árú értéke szerint emelkedik az ár, hanem aszerint, hogy ritka-e vagy sem. Ez egyszerű törvény. De mi az oka ennek? Mert a ritka árú árúsítója kihasználja a helyzetet s megszarolja azt, akinek a ritka, a piacon nem nagy számban levő árúra szüksége van. Ha sok van viszont valamely árúból, akkor a vevő zsarolja meg az eladót. Egyik ember zsarolja a másikat.

Lehetséges-e az, hogy ez a természetes gazdasági állapot? Nem ebben nyilvánul-e meg gazdasági életünknek fegyveres alapja s őskora, amelyben ember embertársát rabszolgájává tette? E rabszolga erejét kihasználta, kikényszerítette, kiszarolta. A gazdasági élet tényezői közt az erőszak a legfőbb tényező a multban, s a zsarolás, mint ennek rokona, a jelenben.

A legelső munkás a rabszolga, kényszer hatása alatt dolgozik. A rabszolgaságra az egyik ember a másikat kényszeríti. A gazda az, aki erősebb. Majd a rabszolgáknak sikerül kikényszeríteni részbeni szabadságukat, mi által jobbágyokká lesznek. Majd pénzbeli bért kényszerítenek ki maguknak a földműves munkások is az ipariak segítségével.

Ez a kikényszerítés azonban a gazdasági élet más terein is hat. Pl. ha valamely árúnál nagy a kereslet, az árú árát felhajtják, ekkor a termelők erre az árúra vetik magukat, mire meg az ilyen árúkat előállító gépek ára is emelkedik. Persze, ha csak úgy fejezzük ki ezt a tényt: emelkedik, akkor az eladók zsarolása nincs is kifejezve. Igaz, hogy ilyen esetben az árúnak keresettnek kell lennie, de az alap ok a rabszolgaságba való kikényszerítésnél és áremelkedésnél egy s ugyanaz. Ilyen példákkal szolgál negatív irányban sok ostromolt város, ahol a készlet egy részét a kereskedők meg is semmisítik.

A bér munka rendszere az előző rendszerektől lényegében különbözik, amennyiben ma a munka bérét is a piac állása, vagyis a kínálat s kereslet állapítja meg nagyrészt, úgy mint az árúké. Ez az elv némi eltéréseket mutat mégis a munkabérenél, amelyek az emberi természetből folynak, amilyen pl. hogy a munkás nehezen megy egyik helyről a másikra.

Az a körülmény, hogy a versenytől függ a munkás bére s hogy a munka a munkás megélhetésének előfeltétele, de egyúttal az, hogy a munkás eszes áru, idézte elő a munkás- vagy bérmozgalmakat, melyek célja a létező állapotok megváltoztatásával új, a munkásoknak megfelelőbb állapot kikényszerítése.

Bizonyos az, hogy a munkaerő, mint áru, minden más árutól abban különbözik, hogy nem használása esetén éppen annyit kell fentartására fordítani, mintha használják. Éppen ezért egy bizonyos kényszerítő erővel hat a munkásra. Ennélfogva a munkás nem használhatja ki azt a helyzetet, amelyet más áru tulajdonosa kihasználhat, hogy amikor növekszik a kereslet, a kínálatot csökkentse s ezzel az áru ritkaságából külön hasznot, ritkasági járadékot húzhasson. Innen van, hogy minden tömegmozgalom a verseny helyett az asszociáció helyességét vitatja, kezdve a kereszténységen¹⁾, végig a szociáлизmusig. Másrésztől meg ugyanez a körülmény s az, hogy a fentartáshoz szükséges élelem éhség alakjában jelentkezik, a munkabérmozgalmak s az egész munkáskérdésnek külön sajátos szempontjai szerint való megítélését követeli. Míg ugyanis a gazdasági élet különböző terein a pozitív kényszer alkalmazása is helyt foghat, addig a munkásokkal szemben a negatív magatartásban való kényszer a mai bérmunka rendszerben elegendő. Ahhoz, hogy a jobbjágy kikényszerítse a földesúrtól a bérmunkás relatív szabadságát, neki pozitív kényszert kellett alkalmaznia. De ahhoz, hogy a bérmunkás egy bizonyos alacsony munkabért elfogadjon, csak az kell, hogy a munkáltató várjon. Tehát a negatív magatartás a munkáltató részéről éppen olyan kényszerítőleg hat, mint a munkás részéről való pozitív, mikor a szabadságáért küzd.

Némileg talán módosul a helyzet az által, hogy a magasabb bér követelése esetén a munkásság a kikényszerítés eszközeként negatív magatartást tanusít. Csakhogy a munkásnak a magatartása közben küzdenie kell egy nagy erőszakkal, az éhséggel, amellyel a munkáltatónak ugyanakkor, mikor ő gyakorol negatív kényszert, küzdenie nem kell.

Amikor tehát a munkabért az árral egy kategóriába véve, úgy bánnak az emberekkel, mint az érzéketlen tárgyakkal, a gazdasági élet törvényeit szem elől tévesztik. S ugyanez alapon állva, az igazságon is nagy sértést követnek el, mert nyilvánvaló, hogy akinek negatív magatartása nem eredményezi ugyanazokat a hatásokat, mint másé, annak a pozitív cselekvések terére való lépése még nem jelenthet jogtalanságot, legfeljebb az aránytalanságok kiegyenlítését. Bizonyos azonban, hogy a munkásságnak összebeszélése és szövetkezése, az úgynevezett sztrájk, csak nagyon kicsi részben alkalmas arra, hogy az éhség kényszerét ellensúlyozza. Sőt bizonyos az, hogy még a sztrájk is a mai uralkodó osztályok erkölcsének és jogérzékének megfelelő proletár-eljárás, mely nem is alkalmas arra, hogy a gazdasági élet igazságtalan egyenlőtlenségeit kiegyenlítse. Bizonyos az, hogy a sztrájk a burzsoá gazdasági és jogi erkölcs szerint feltétlenül korrekt eljárás, mert hiszen a mai gazdasági életben mindenki addig tartja vissza árúját, amíg az, számítása szerint, a legmagasabb árat el nem érte. Ha összebeszélnek e célból, vagy nem beszélnek is, az nem változtat a dolog lényegén. Bizonyos álszemérem az csupán, amely a mai burzsoával a kartelleket elítéli. Néha épen ilyen kartell²⁾ a sztrájkra való összebeszélés, s ennek végrehajtása maga sztrájk. Bizonyos az, hogy a munkásság nem egyenlő feltételek mellett megy a küzdelembe, amikor a sztrájkot kimondja. Az éhség, mint a munkáltató szövetségese, mindig ott van. Már pedig az egyenlő fegyverzetet már a középkorban is megkövetelték az igazságért küzdőktől.

Amikor a munkásság erre a küzdelemre előre felkészül azzal, hogy ellenállási alapot gyűjt, akkor is a munkáltatóval mindig szövetkezett éhség-

¹⁾ The life of Fred. Descison Maurice chiefly told in Misocon letters. London 1894.

²⁾ L. lejjebb ezt részletesen.

gel is folytat küzdelmet, melyet leküzdenie ugyan sohasem fog sikerülni, de amelyet éppen azért a munkáltatók igazát vitatóknak sohasem szabad szem előtt tévesztetni. Bizonyos az úgysis, hogy a gazdasági rend nem az igazság elveinek megfelelően van berendezve. Bizonyos az, hogy a gazdasági rendből kinőtt jogi rendben az egyenlő feltételeket az elnyomottaknak kivívni mindig nagy ellenállásra talál. Bizonyos, hogy a ma névleg uralkodó törvényelőtti egyenlőség elve azt jelentené, hogy a munkásság pozitíve cselekedhessék ott, ahol már negatív magatartását is jogtalannak tartják.

Amikor a zsarolás fogalmát a sztrájkéval összekötöttük, távol állott tőlünk a zsarolást a büntetőtörvénykönyv 350. §-ának jelentésében tekinteni, mert hiszen az bizonyos, hogy a sztrájk se nem erőszak, se nem fenyegetés. Negatív magatartás sem az egyik, sem a másik nem lehet. Akik összekötik e két fogalmat, azok nem a burzsoá-társadalom jogi és erkölcsi felfogása szerint gondolkoznak, hanem a hűbéri társadalom alapelvei szerint. Mert ebben a társadalmi rendben volt a munkásoknak *jogi* kötelessége a munka. Ha tehát a munkás ebben a gazdasági rendben megtagadta a munka elvégzését, akkor ezzel kényszerítette a jogrend által munkára nem kötelezett urat, hogy maga dolgozzék. A zsarolásnak egy eleme tehát kimerítettnek látszatott. De ma már nincs munkakényszer a jogrend, csak a gazdasági rend szerint. A gazdasági rend ugyan nagyon súlyosan nehezíti a munkásra, azonban arra még sem alkalmas, hogy belőle bűncselekmények elkövetésére következtethessünk.

Bizonyos az, hogy a jog szerint a sztrájkot zsarolásnak minősíteni nem lehet. Kérdés azonban, vajjon a finomabb szövetű erkölcsi felfogás szerint nem lehet-e zsarolásnak minősíteni s illetve a zsarolással rokonságba hozva elítélni? Erre a kérdésre a fentiekből már megadható a válasz. Ha a mai gazdasági rend, amely a kereslet és kínálat érvényesülésén épül, helyes és igazságos, akkor annak alapjaként jelentkező kikényszerítés is helyes és igazságos. Mert bizonyos az, hogy minden gazdasági rend elveit végső következményeiig kell elfogadni. Ha nem fogadja el valaki, akkor a megváltoztatás iránti törekvéseket kell helyeselnie, amint most már például mindenki helyesli a rabszolgaság és jobbágyság megszüntetését. Ha valaki a megváltoztatás mellett foglal állást, akkor az arra alkalmas eszközöket is el kell fogadnia. Az a kérdés tehát benne fel sem ébredhet, hogy a megváltoztatásra irányuló törekvés helytelen s bűnös.

Végeredményében tehát kétségtelen, hogy a sztrájk, mint negatív magatartás, még ha sok szövetkezett eljárása is, nélkülözi mindazokat az ismertetőjeleket, melyek a jogtalannak és erkölcstelen cselekményt megkülönböztetik. Aki jogtalannak s erkölcstelennek tartja, az nem áll a mai jog s még kevésbé a mai gazdasági rend alapján. A munkásoknak a nemleges magatartásnál több szabad. Abból a körülményből, hogy csak negatív magatartást tanúsítanak, amikor a mai gazdasági rendnek ártani akarnak, az látszik, hogy gondolkozásuk még nem az általuk óhajtott gazdasági, jogi és erkölcsi világrend elvein épül, hanem az uralkodó rend alapelvein, sőt még az ezt megelőzőn. Világos eszerint, hogy a passzív magatartásra való összebeszélés nem lehet tilos, még akkor sem, ha a jogrend minden más irányú ártmegállapító összebeszélést megtilt. Mert, amikor egy munkáltató áll szemben húsz, száz, ezer, sőt több ezer munkással, kétségtelen, hogy a munkáltatónak nem kell összebeszélnie valamely elhatározása foganatosítására, de a munkásoknak ahhoz, hogy egyként álljanak az egy munkáltatóval szemben, összebeszélni okvetlenül kell. Aki tehát a jogegyenlőség híve, az az összebeszélések tilalmának ellensége kell, hogy legyen.

Zsarolás-e tehát a sztrájk? Zsarolás-e az árútermelés megszorítása? Zsarolás-e a Rubens-kép százezernyi ára? Zsarolás-e a kartell? Zsarolás-e az ármegállapítás egyáltalán? Csupa naiv kérdés, amelyre az emberek gazdasági, társadalmi, politikai állásuk szerint szoktak felelni, de nem gondosan mérlegelt alapelvek szerint.

SZEMLE.
MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.**Dr. Leo Verkauf könyve.¹⁾**

A »Munkásügyi Szemle« számára írta: **Brod J.**, az »Arbeiterschutz« szerkesztője. (Wien.)

Dr. Leo Verkauf a szociális biztosításról szóló törvényjavaslat be-terjesztése után csaknem három év múlva bocsátotta közre erről a fontos műről szóló kritikáját. Azt hihettük volna, hogy a szerző elkésett. Azóta azonban úgy fejlődtek a dolgok Ausztriában, hogy a kritika épen jókor érkezett. A képviselőháznak idő előtt való fölосzlatása és az új választások megsemmisítették a szociális biztosítást tárgyaló parlamenti bizottság munkáját: Új javaslatot kell előterjeszteni, a munkát újból kezdeni. Föl-téve, hogy a bizottság határozatait újabb javaslat alapjául veszik, annak egyes részeit mégis csak újra le kell tárgyalni. Verkauf munkája tehát nagyon jó szolgálatokat fog tenni, mert könyve a szociálpolitikai és statisztikai adatok gazdag forrása.

A szerző bírálatát főként a szociális biztosítás szervezésének kérdé-sére központosította. A szervezés problémáját tartja a legfontosabbnak, mert az elhibázott szervezet kérdésessé tesz minden munkásbiztosítást. Több oldalról azt a kifogást tették, hogy szerző bírálatában nem volt szigorúan tárgyilagos és nem tudta teljesen figyelmen kívül hagyni párt-politikai felfogását. Mások ismét szigorú objektivitását kifogásolták. Azt az igazát azonban mindenki elismeri, amikor a kormánynak szemére veti, hogy a javaslat kidolgozásánál nem járt el a kellő alapossággal és ezért sok olyan dolgot figyelmen kívül hagyott, aminek a figyelembevétele feltétlenül szükséges. A meglévő törvények szerint a betegségélyezés a lakosság 12 százalékára terjed ki. A kormány javaslata szerint ezentúl a lakosság 25 százalékára, a rokkant- és aggkori biztosítás pedig a lakosság 34 százalé-kára fog kiterjedni. Ezért a kormánynak semmit sem lett volna szabad elmulasztania, hogy teljes tájékozódást szerezzen a szociális biztosítás fontos kérdésében. Tényleg azonban a kormány az adatok igen fontos forrásait figyelmen kívül hagyta. Ezen a réven azután olyan intézkedések kerültek a javaslatba, amelyek egyenesen kihívják a kritikát. De ezt csak formális vonatkozásában. Matériális vonatkozásában a javaslatot veszedel-mesnek kell tartanunk a munkásbiztosítás további kifejlődésére Ausztriában. Verkauf érdeme, hogy ezt bebizonyította.

Könyvének első fejezetében szerző a szociális biztosítás terjedelmé-vel foglalkozik. Párhuzamot von a mai és jövőben való biztosítási köte-lezettség között és arra a megállapodásra jut, hogy a kormányjavaslat szövegezése egyáltalán nem állapítja meg a biztosításra kötelezettek körét. Az önálló keresőknek az aggkori biztosításba, a dolgozó családtagoknak a rokkant- és aggkori biztosításba és részben a betegségélyezésbe való be- vonása, valamint a háziipari és mezőgazdasági munkásoknak a betegségé-lyezésbe és a rokkantbiztosításba való bevonása bizonytalan elemeket hoz a szociális biztosításba. A dolgozó népesség nagy fluktuációja és a társa-dalmi rétegek állandó változása mellett óriási »tartaléksereget« hoz a biztosításba, amely a felnőtt népesség nagyobb részének megengedi, hogy tetszése és mindenkori érdekei szerint vétessék fel a biztosításba. A biz-tosítási intézményekre való hátrányok elkerülése céljából Verkauf azt

¹⁾ Dr. Leo Verkauf: Die Socialversicherung als Organisationsproblem. Ein Votum zur österreichischen Regierungsvorlage. Wien, 1911. Az »Arbeiterschutz« kiadása. Kapható a Munkás-ügyi Szemle kiadóhivatalában.

javasolja, hogy a biztosításra való kötelezettségnek szigorúbb határokat szabjanak, hogy ne az egyesnek a tetszésétől függjön az, hogy egyes esetekben biztosítja magát, más esetben azonban nem.

A második fejezet a rokkant- és aggkori biztosítás tervezésével foglalkozik. Verkauf elhibázottnak tartja az egész rokkantbiztosításnak egyetlen birodalmi pénztárba való központosítását. Már csak nyelvi szempontból is amellet van, hogy az aggkori és rokkantbiztosító intézeteket a balesetbiztosítás módjára körülbelül hét területre oszszák be. Az önálló és nem önálló keresők között való kockázati és igazgatási közösséget keresztülvihetetlennek tartja. Ezért az önállóak részére saját szervezet alkotását javasolja. Erre nézve két mód van. Ha ezek bármelyikét is vesszük, a törvény technikai szempontjából meg lehet csinálni úgy, hogy ezt a biztosítást a szociális biztosításra vonatkozó törvény külön fejezetében vagy pedig az aggkori biztosításról szóló törvényben szabályozzák. Ha külön fejezetben intézik el, úgy a biztosítás végrehajtását a már meglévő hatósági apparátusra bízhatják. A bejelentést az iparhatóságokra, a telekkönyvi bíróságokra, adóhivatalokra és jegyzőkre bízhatják. A bejelentések központja első fokban a politikai hatóság lehet; városokban a községtanács, a falvakban a kerületi kapitányságok. Az önállóak biztosítására szolgáló külön osztályra csak a nagyvárosokban lenne szükség. Ezek járulékaikat közvetlen adóikkal együtt fizethetnék be az adóhivataloknál.

A második mód az volna, hogyha az önállókat az alkalmazottak nyugdíjintézetéhez soroznák. Ennek az intézetnek a kezelő apparátusa tagjai létszámához mérten tulságosan nagy és így úgy sem tudják teljesen kihasználni. A nyugdíjintézet egy központból és tíz tartományi csoportból áll, amelyek igen alkalmasak volnának arra, hogy az önállóak biztosítását végrehajtsák. Az önállóknak a nem önállóktól való elválasztása lényegesen csökkentené a nehézségeket. Az önállók részére a kötelező biztosítás mellett bevezethetnék az önkéntes biztosítást is. Ezzel számolnának egyúttal az önálló keresők konjunkturájának nagy jelentőségével is. Ennél természetesen feltételezzük, hogy az aggkori biztosításnál elejtik a 2.400 koronában megállapított jövedelmi határt. Ezt a korlátozást Verkauf esztelenségnek tartja. Ennek a biztosításnak fellendülése és fejlődése érdekében minden jövedelmi határt meg kellene szüntetni és csak azokat az önállókat kellene kivonni a kötelező biztosítás alól, akik igazolni tudják azt, hogy rokkantság esetén kellőképpen tudnak önmagukról gondoskodni.

A harmadik fejezetben Verkauf a betegsegélyezés szerzésével foglalkozik. Itt ér el bíráló erejének magaslatára. Miután az aggkori és rokkantbiztosítás, valamint a betegsegélyezés teendői a tervbe vett kerületi csoportokban központosulnak, a biztosítás ezen mindkét ágára nézve egyenlő veszéllyel fenyeget a végrehajtás teljes bürokratizálása és sablonossá tétele. A kormányjavaslat szerint a kerületi csoportok vezetőségei a vállalkozók képviselőinek az önálló és a nem önálló keresők képviselőiből állanak. A parlamenti bizottság határozatai szerint a munkások a vezetőség két ötödét, a vállalkozók és az önállóak pedig három ötödét választanák. A munkásokat mindkét esetben kisebbségre ítélnék a kerületi csoportok vezetőségeiben. A betegsegélyező pénztáraknak idáig kimondottan ipari jellegük volt: az ipari lakosságnak a mezőgazdasági lakossággal való összevegyítése a betegsegélyező pénztárakban egyszerűen jogaiktól fosztja meg az ipari lakosságot. A betegsegélyezésnél sem gondoskodtak a biztosításra kötelezettek pontos meghatározásáról. Az a »tartaléksereg«, amelyből a betegsegélyező pénztárak tagjai kikerülnek, oly nagy és oly bizonytalan, hogy a betegsegélyező pénztárak abban a veszedelemben vannak, hogy a legrosszabb kockázatok árasztják el. Verkauf kiszámítja, hogy a mezőgazdasági tartaléksereg, amelyekből a betegsegélyező pénztárak tagjai kikerülnek, körülbelül 150 százalékkal nagyobb, mint ezt a kormány törvényjavaslatában föltűnteti. Amellet a törvényjavaslat második szakasza — amely a biztosításba

vonja be a családtagokat, akik munka-, vagy szolgálati viszonyban állanak — lehetővé teszi, hogy a biztosításra való kötelezettség százezreknél az érdekeltek tetszésétől függjön, aminek a révén a betegsegélyző pénztárakra kedvezőtlen kockázatok kiválasztását egyszerűen rendszerré fejlesztik. Az ipari lakosságnak, még pedig úgy a vállalkozóknak, mint a munkásoknak, az agrár népesség javára való kiszolgáltatása teljesen lesújtja a betegsegélyezés intézményét.

Ha a betegsegélyző pénztárak, úgy Ausztriában, mint Németországban, eddig jelentőségteljes eredményeket tudtak elérni, úgy ezt azt ipari munkásság erejének köszönhetik, akik kezdeményezésükkel a bürokrácia minden akadályai ellenére is céljaik megvalósítására törekedtek. Hogy a betegsegélyezés milyen eredményeket tudott elérni az ipari munkásság révén, azt Verkauf a bécsi betegsegélyző pénztárak szövetségének a példájával is bizonyítja. Ez a szövetség a német birodalmi, nagy helyi pénztárakhoz hasonlóan elsőrangú szociálhigiéniai intézménynyé lett. A betegsegélyezésnek a kormány törvénytervezetében javasolt, kevert típusa, amely egyetlen közös pénztárban biztosítja az agrár és az ipari lakosságot, hatalmas erővel akasztja meg a betegsegélyezés eddigi egészséges fejlődési folyamatát; legyőzhetetlen nehézségeket fog földézni a betegsegélyző pénztárak észszerű kezelésénél.

Az első nagy nehézség abból fog keletkezni, hogy a helységek száma, amelyekben a pénztári tagok laknak, óriási módon emelkedni fog. Verkauf kiszámítja, hogy minden kerületi pénztárra átlag 97 helység jut. Ebből a maximum Krajnára esik 219, a minimum pedig Sziléziára jut 58 helységgel. A kerületi csoportoknál az átlag körülbelül 135 helység lesz. Ehhez járul még a rosszul kifejlett postai forgalom. Ausztria 54.937 helysége közül 1907-ben csak 8.592-nek volt közvetlen postai összeköttetése. A postai összeköttetés hiánya lényegesen megnehezíti a biztosítási intézetek között való írásbeli összeköttetést. Emellett a kormány javaslata csak egységes intézkedéseket alkalmaz a városokra és falvakra, a közös kerületi pénztárakra és az ipari és mezőgazdasági üzemek közös kerületi csoportjaira. Könnyen megérthetjük, hogy a postahivatalok csekély száma mellett igen nagy a távolság az egyes hivatalok között. Minden egyes postahivatalra átlag 34,9, Galiciában 62 kilométer távolság esik. Ilyen körülmények között óriási hibának kell minősítenünk azt, hogy az ipari és agrár szociális biztosításra sablonszerűen egyforma intézményeket akarnak alkalmazni. A nagyon rosszul kifejlett postai összeköttetések mellett tisztán bürokratikus, főképpen írásbeli összeköttetésen alapuló igazgatásról gondoskodnak. Ez az intéző szerkezet azonban csak a városban, az iparban és a kereskedelemben válhatik be, nem pedig a falvakban, ahol még az analfabétizmus nagyfokú. 1900. december 31-én több mint hat millió hat évesnél idősebb személy, vagyis az összes lakosságnak egy ötöde volt analfabéta, nem számítva azokat, akik olvasni tudtak ugyan, de írni nem. Emellett az analfabéták éppen a kisebb helységekben csoportosulnak; minél nagyobb a helység, annál inkább csökken számuk jelentősége. Ha meggondoljuk, hogy a szociális biztosításban mennyire nélkülözhetetlenné lett a postatakarékpénztár útján való forgalom, nyomban belátjuk, hogy a minden közlekedéstől távolesó analfabéta földműves nem tud megbirkózni azokkal a nehézségekkel, amelyek az ilyen forgalommal járnak.

Ehez járul még a nagy orvoshiány a falvakban. Nagyon jól tudjuk, hogyan áll a mezőgazdasági lakosság orvosi segély dolgában. Az orvos távolléte, a saját és a mások egészsége iránt való kiméretlenség, nagyon sokszor még a babona is sok esetben lehetetlenné teszik az eredményes orvosi beavatkozást.

Amint az orvosokkal, ép úgy állnak a kórházakkal. Egész Ausztriában 27 millió lakosnak 53.000 kórházi ágy állott rendelkezésére 1905-ben, vagyis egy ágy minden 515 lakos részére. Morvaországban minden 659 lakos ré-

szére, Galiciában 1.208 lakos részére jutott egy ágy. Csehországban sem állnak jobban kórházak dolgában. Hogyan lehessen ilyen viszonyok mellett a kórházi ápolást megvalósítani. Verkauf minden egyes kifogását statisztikai adatokkal igazolja. Ezekre a számokra még csak rá sem mutathatunk.

Különösen nagy nehézségeket fog okozni az, hogy a betegsegélyezés teendőit a kerületi csoportokra akarják bízni, amelyeknek ezenkívül még a rokkant- és balesetbiztosítás különféle teendőit is el kell látniok. Verkauf rámutat itten nagyon sok, különösen galíciai iparosnak alacsonyrendű »szociálpolitikai erkölcs«-ére. Amint van adóerkölcs, ép úgy van szociálpolitikai erkölcs is, amely egészen helyénvalónak tartja azt, hogy a járulékok befizetése alól kivonja magát. A kerületi csoportok nem tudnak majd megküzdeni ezzel az erkölccsel. A kerületi csoportok rombolólag fognak hatni a munkásbiztosításra, már csak azért is, mert szervezetük összetétele olyan, amelynek keretében nem fejlődhetik ki a szociális felelősségérzet. A munkásbiztosítás eszközeiről nem a kerületi csoportok, hanem a biztosítási intézmények fognak gondoskodni. A kerületi csoportok csak a készhez fognak nyulni, anélkül, hogy valami felelősség hárulna rájuk. Takarékossgot egyáltalán nem lehet tőlük várni.

Mindezen okok alapján Verkauf agrár-betegsegélyző pénztárak létesítését követeli és határozottan ellenzi azt, hogy a betegsegélyezésben egyessék az ipari és az agrár-népesség kockázatát. Ezzel szemben azt kívánja, hogy tisztán mezőgazdasági betegsegélyző pénztárakat létesítsenek. Néhány szomszédos község alakítson egy mezőgazdasági betegsegélyző pénztárt. Több ilyen pénztár azután kerületi pénztárrá egyesülhet. A kerületi pénztárnak a föladata, hogy több politikai kerület részére orvosokról gondoskodjék és azokat a helységek között megfelelő módon beosztja. Addig, amíg elegendő számú orvost nem kaptak, a központi helyeken házigyógyszertárral ellátott ambulanciákat állítanak föl. A kerületi pénztárnak a föladata lenne továbbá, hogy a községi, kerületi és tartományi képviselőkkel egyetemben új kórházakról gondoskodjék, a régiakat pedig megfelelő módon renováltassa. Ebben a tekintetben meg kellene nyerniök a rokkantbiztosítási intézetek támogatását is. Míg az orvosi segélyről, gyógyszerekről és kórházi ápolásról a kerületi pénztárak gondoskodnának, a táppénzről, gyermekágyi segélyről és temetkezési segélyről a mezőgazdasági betegsegélyző pénztárak gondoskodnak. Dr. Verkauf szerint csak ezen a módon lehet elérni a szükséges felelősségérzet kifejlődését és a kölcsönös ellenőrzés lehetőségét.

A negyedik fejezetben Verkauf a balesetbiztosítás szervezetét bírálja. Kimutatja, hogy a kormány javaslatai nem pótolják a mai balesetbiztosítás hiányosságait. A járulék fizetése alól való kibuvás, a túl magas adminisztrációs költségek, a túlságosan alacsony munkabér-tarifák, mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a balesetbiztosítást megbénítsák tevékenységében.

Az ötödik fejezetben Verkauf az állami felügyeletet és a jogszolgáltatást tárgyalja. Véleménye szerint a kormányjavaslat semmiképpen nem garantálja a jogi biztonságot, mert a szociális biztosításba nem vonják be kellő arányban a nem professzionátus elemeket és nem gondoskodnak közvetlen és szóbeli eljárásról. Erre nézve megfelelő javaslatokat tesz.

A hatodik fejezetben Verkauf behatóan tárgyalja az adminisztrációs költségek kérdését. A költségek kiszámítására különféle módszereket alkalmaz. Végül arra a megállapodásra jut, hogy a kezelési költségek évente 70–75 millió koronára rugnak. Az adminisztrációs költségek ezen túlságos megdrágítását a kerületi csoportok létesítésének tudja be; ezek miatt sok munkát kétszer is el kell végezni. Ezzel a kérdéssel helyszűke miatt nem foglalkozhatunk közelebbről és megelégszünk azzal, hogy épen csak rámutatunk.

A szerző talán több pontban túlságosan is pesszimista, de a maga egészében kritikája pompásan találó. Az aggkori biztosításban az önállók

és a nem önálló kockázati közössége szerencsétlen terv. Ha azt akarjuk, hogy a szociális biztosítás fejlődjék, úgy azt a teljes önkormányzat alapján kell fölépíteni. Ez a terület a legkevésbé való politikai kísérletezésekre.

Az új parlamentnek akarva, nem akarva figyelembe kell vennie Verkauf meggyőző érveit. Könyve nagyszabású munka.

Dr. Stier-Somló a Munkásügyi Szemlében. Örömmel jelentjük olvasóinknak, hogy a bonni egyetem nagyhírű professzorát, Dr. Stier-Somlót sikerült a Munkásügyi Szemle munkatársául megnyernünk. Stier-Somló tanár tudvalevőleg újabban előadásokat tart a szociális jogról és a munkásbiztosítási jogról s általában a munkásbiztosítás tudományos művelői közt a legkiválóbbak közé tartozik. Legközelebb már megkezdjük hosszabb cikksorozatát a német munkásbiztosítási törvényről, melyet követni fog az angol szociális biztosítás kritikai méltatása s a pénztár orvos-kérdés fejtegetése.

A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesülete folyó évi július hó 25-én délután 6 órakor a Társadalmi Múzeum helyiségében (V., Mária Valéria-utca 12. sz.) ülést tart a következő napirenddel: 1. Titkári jelentés. 2. Új tagok választása. 3. Intézkedés a folyó évi szeptember hó 15—16-án Drezdában tartandó nemzetközi szociális biztosítási értekezleten való részvétel iránt. 4. Az őszi munkaprogram megállapítása.

A képviselőház munkásügyi bizottsága ismét foglalkozott a munkásbiztosítás kérdésével, helyesebben az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár és Állami Munkásbiztosítási Hivatal közötti állandó összeütközésekkel. Az szolgált erre alkalmul, hogy az Állami Munkásbiztosítási Hivatal jelentése került a bizottság elé. Magáról a jelentésről sok szó nem esett, ami természetesen is, mert hisz a jelentés 1907. és 1908-ik évekről szól.

Hegedüs Kálmán, a bizottság előadója, előterjesztésében kifejezést adott annak a gondolatnak, hogy szükséges volna nagyobb állami hozzájárulás biztosításáról gondoskodni, akár úgy, hogy az orvosokat fizetné, akár úgy, hogy a munkások tagjárulékanak egy részét magára venné át az állam. A bizottság megfontolása alá bocsátja, nem volna-e helyes belügyminiszteri rendelettel a gyógyszerárakat árleengedésre kötelezni a pénztárakkal szemben. Sürgeti a törvény reformját, vagy legalább novelláris úton való intézkedést, amelyekkel legalább a legsürgősebb orvoslást váró ügyek elintézését nyernének.

Kálmán Gusztáv államtitkár figyelmébe ajánlja a bizottságnak, hogy a pénzügyi bizottság az 1911. évi költségvetés tárgyalásakor már állást foglalt és utasítani kívánta a minisztert, hogy a törvény reformjáról, az új törvény elkészítéséről mielőbb gondoskodják, aminek a volt kereskedelemügyi miniszter eleget is tett, a munkálatok már folynak. De amíg új törvény nem lesz, addig is szerinte novelláris úton kell a legsürgősebb bajokat orvosolni.

Bródy Ernő szerint a nagy szociális reform a gyakorlatban hatalmi kérdések és összeütközések forrása lett. A hatásköri kérdésekben örökös kanapé-pör folyik az állami hivatal és az országos pénztár között s e harcnak csak az ügy látja kárát. Ezek a jelenségek megerősítik abban a felfogásában, hogy a törvény sürgős novelláris módosítása elkerülhetetlen. Indítványozza, hogy a bizottság jelentésében e nézetének adjon kifejezést.

Haydin Imre kifogásolja, hogy a munkásbiztosítási hivatal jelentése nem terjed ki az országos munkásbiztosító pénztár működésére és nem öleli fel a balesetbiztosítás miként való ellátását. Részletes és beható bírálat alá veszi a jelentés számbeli adatait és kimutatja, hogy azok egyfelől nem helytállóak, másfelől az azokból vont következtetések a pénztárak teljesítőképességét illetőleg tévesek. Az igazság az, hogy a jelentés adatai szerint is Magyarországon az egy tagra eső segélyezési költség magasabb volt mint Ausztriában és a bevételhez viszonyítva, arányban van a Németországban adott segélylyel. A kezelési költség sem nagyobb, sőt jóval kisebb, mint a korábban működő külföldi intézményeké, ha figyelembe vesszük, hogy ezek csak a betegsegélyezést, a hazai pénztár pedig a balesetbiztosítást is gondozza. A hivatal, adózó hadakozással az autonóm jogok ellen, valósággal maga ellen zúdította a munkaadókat és munkásokat egyaránt. Kéri a miniszter gyors és hatályos intézkedését, kivált a pénztári alkalmazottak illetményszabályai, a helyi szervek önkormányzatának önkényes felfüggesztése és

rendőri helyettesítése körül felmerült vitákban, úgyszintén az országos pénztár tavalyi és idei költségvetésének jóváhagyása által.

A támadásokra Mentsik Ferencz, az Állami Hivatal másodelnöke hosszasan és behatóan válaszolt s igazolta a Hivatal eljárását a fentemlített kérdésekben.

A lefolyt vitáról mindössze ennyit árul el a kiadott hivatalos kommuniké. Nem hihetjük, hogy e száraz tudósítás híven tükrözi vissza a bizottság tárgyalását, mert különben sajnálnunk kellene, hogy amikor a munkásbiztosítás ezer sebből vérzik, a képviselőház munkásügyi bizottsága kanapé-processzusokkal foglalkozik, ahelyett, hogy a munkásbiztosítási bajokat helyesen, a közérdeknek megfelelően, megállapítani igyekeznék.

A vállalati betegsegélyző pénztárak országos szövetsége rendkívüli közgyűlést tartott, melynek egyedüli tárgyát a munkásbiztosítási törvény reformja képezte. Bosányi Endre ügyvivő titkár volt az előadó. Szerinte a reform alapelveit a törvény élelbeléptetése óta felmerült tapasztalatokból kell leszűrni, részletesen fejtegette tehát a vállalati pénztárak nézőpontjából felmerült tapasztalatokat s javaslatokat tett a vállalati pénztárak pénzügyi autonómiájának teljes helyreállítására, a pénztárak alakításának megkönnyítésére, az ellenőrzés egyszerűsítésére, pénztárak által elérhető feleslegeknek kizárólag betegsegélyezési intézmények céljaira való felhasználására. Hosszasan ismertette a balesetbiztosítás körül tapasztalt sérelmeket, amelyeket szerinte csakis a balesetbiztosítás önállósításával lehet megszüntetni s ezt annál inkább követelni kell, mert a balesetbiztosítás költségeit túlnyomó részben a gyáripár viseli, joggal követelheti tehát, hogy a balesetbiztosítás keresztülvitele kizárólag a gyáriparra bizassék.

Hegedüs Lóránt országgyűlési képviselő az előadó javaslatait még több tekintetben kiterjesztendőnek tartja s javasolta, hogy a reformra vonatkozólag kérdőív bocsáttassék ki s ily módon megismervén a gyáripárosok véleményeit, a Szövetség végleg állást foglalhat a törvény revíziójával szemben.

Küzdelem a tüdővész ellen. Az országos pénztár 1911. évi 24.953. sz. alatt köriratot adott ki, melyben az összes helyi szerveket figyelmezteti a tüdővész rendkívüli veszélyeire és kötelezi a helyi szerveket, hogy összes helyiségekben elegendő számú nedves köpöcsészét helyezzenek el.

Az olasz-magyar balesetbiztosítási egyezmény becikkelyezéséről szóló 1911. évi XII. törvénycikk végrehajtása tárgyában a miniszterium rendeletet adott ki, mely az egyezmény hatálybaléptének időpontjára, a viszonyosság mibenlétére és kezdetének időpontjára, a kölcsönös hatósági jogsegélyre, a két állam pénztárainak viszonyára, az illeték- és bélyegmentességre, az egyezmény magyarázata és alkalmazása körüli vitás kérdésekre és az egyezmény tartamára foglal magában intézkedéseket.

A pénztári tagok családtagjainak hevenyfertőző betegségeire nézve kimondotta a közigazgatási bíróság 368/911. sz. ítéletében, hogy olyan családtag ápolási költségét, kit hevenyfertőző betegség miatt hatóságilag szállítottak kórházba, felerészben az országos betegápolási alap, felerészben pedig a pénztár fizeti azzal a korlátozással, hogy a pénztár többet fizetni nem köteles, mint amennyi 28 napi ápolásra esik. Kimondotta a bíróság azt is, hogy hevenyfertőző betegségeknel a kórházi ápolás feltétlen szüksége mindig megállapítandó és ebből vont le a következtetéseket a kórházi ápolási költségek viselésére nézve, bár az 1907. évi XIX. törvénycikk 59. §-a nem a »feltétlen szükségesség«, hanem a beigazolt »sürgős szükség« fogalmát jelöli meg előfeltételül.

A vizszabályozó és ármentesítő társulatok biztosítási kötelezettségének kérdésével kapcsolatban a m. kir. Kuria 1910. E. 268. számú ítéletével megállapította, hogy e társulatok nem közintézetek, éppen ezért az 1907. évi XIX. t.-c. 1. §-ának 4. pontja értelmében alkalmazottai betegség és baleset elleni biztosításra kötelezettek.

Nemzetközi szociális biztosítási értekezlet. Mint már jeleztük, folyó évi szeptember hó 15-én és 16-án a nemzetközi egészségügyi kiállítás vezetőségének meghívása folytán Drezdában nemzetközi értekezletet fognak tartani, mely alkalmul szolgál szakférfiaknak arra, hogy a kiállítás nyújtotta tanulságok alapján a szociális biztosítási ügyről eszmecserét folytassanak. Az értekezlet munkaprogramja a következő: 1. Szeptember 15-én délelőtt 9 órakor: Rendszabályok az üzemi balesetek, az ipari megbetegedések és a népbetegségek megelőzésére. 2. Délután 2 órakor: Az üzemi balesetek, az ipari megbetegedések és a népbetegségek gyógyításának módszere. 3. Szeptember 16-án délelőtt 9

órákor: Az állami kötelező biztosítás és a magánbiztosítás közötti kapcsolat, az eddigi gyakorlati eredmények alapján s ezek továbbfejlesztése egymás kiegészítésére és tökéletesítésére.

A nemzetközi értekezleten csak az állandó bizottság és az egyes nemzeti bizottságok tagjai vehetnek részt.

A nemzetközi értekezletről az érdeklődőknek szívesen nyújt felvilágosítást a magyarországi bizottság titkársága (Budapest, VII., Rózsa-utca 29. sz.).

Betegsegélyzőpénztárak nagygyűlése Németországban. A Zentralverband von Orts-Krankenkassen im Deutschen Reiche (Német birodalmi betegsegélyző pénztárak központi szövetsége) július 9-től 12-ig tartotta ezidei közgyűlését Drezdában. A gyűlésnek különös jelentőséget kölcsönzött az a körülmény, hogy az új munkásbiztosítási törvény végrehajtás előtt áll s így a pénztáraknak a szükséges előkészületeket kell megtenniök. Ez magyarázza a nagygyűlés szokatlan látogatottságát. Több mint 800 küldött jelent meg a németbirodalom minden részéből. A küldöttek nagyrészt munkások voltak ugyan, de igen nagy számban jelentek meg a munkaadók s pénztári ügyvezetők. Azonkívül képviseltette magát a belügyminiszterium, a Birodalmi Biztosítási Hivatal, Drezda város tanácsa stb. Ausztriából jelen voltak az osztrák munkásbiztosítási központi bizottság s több pénztári szövetség megbízottai, a bécsi munkáspénztár elnöke; Magyarországról a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár igazgatója.

A gyűlés megnyitásakor Fräsdorf elnök közölte, hogy Dr. Kaufmann, a Birodalmi Biztosítási Hivatal elnöke néhány nap előtt meglátogatta és felkérte őt, hogy üdvözlétét tolmácsolja a nagygyűlés előtt. Kijelentette, hogy a Birodalmi Biztosítási Hivatal minden eszközzel arra fog törekedni, hogy a betegsegélyző pénztárak szimpátiáját és bizalmát megnyerje s igyekezni fog a pénztárakat az új törvény végrehajtása körül a legmesszebbmenő módon támogatni. Annak a reményének adott kifejezést, hogy a pénztárak is bizalommal fordulnak a Biztosítási Hivatalhoz, kölcsönös egyetértéssel és támogatással sikerülni fog így a törvényhozás intencióinak megfelelően az új törvény végrehajtása és az összes érdekelt tényezők megnyugtatása.

A Reichsversicherungsamt elnökének kijelentéseit a nagygyűlésen nagy örömmel fogadták s bizonyára ezeknek nagy része volt abban, hogy minden vita mellőzésével tárgyalták le a hosszú napirendet és hogy a nagygyűlés hozzájárult ahhoz, hogy ez alkalommal a munkásbiztosítási törvényt nem bírálja, hanem csak arról tanácskozik, hogy a pénztárak miképp alkalmazkodjanak a törvény intézkedéseire. Erről a kérdéstről tizenegy előadást tartottak, u. m. a hatósági szervezetről (felügyelet, jogorvoslat, büntetőhatározatok), a biztosítás köréről, a biztosítás tárgyáról, a törvény intézkedéseiről, betegségek megelőzéséről, a biztosítás szerveiről (pénztárak, pénztári szövetségek), az önkormányzat alakulásáról, tisztviselő-kérdésről, pénzkezelésről (orvosok, fogorvosok, kórházak és gyógyszerárak költségei), költségelőirányzatról és egyéb ügyviteli intézkedésekről, végül a mintaalapszabályok megállapításáról.

Elhatározták még, hogy egységes statisztika készíthetése céljából a pénztárak ugyanazon minták szerint készítik évi jelentéseiket. A tisztviselőkérdésben elhatározták, hogy, az új munkakörre és a nehezebb megélhetési viszonyokra való tekintettel, kivétel nélkül általános fizetésemelésben részesítik az alkalmazottakat addig is, míg a tisztviselők megbízottai és a pénztárak szövetsége díjazás és szolgálati rendtartás tekintetében az egyezséget megköti.

A jövő évi közgyűlés helyéül Kölnt jelölték meg.

A németországi vállalati pénztárak szövetsége június 14-én közgyűlést tartott Drezdában. Az új biztosítási törvény ismertetése után a közgyűlés munkatervet fogadott el, mely szerint a szövetség törekedni fog a betegsegélyző pénztárak nagyobb centralizációjára vonatkozó törekvések ellensúlyozására; az orvosok túlhajtott követeléseit ellen szívesen küzdeni fog s az egyes pénztárakat segíteni fogja ily irányú küzdelmükben. A szövetség össze fogja állíttatni az új biztosítási törvénynek a vállalati pénztárakra vonatkozó rendelkezéseit s a pénztáraknak rendelkezésére bocsátja. Mintaalapszabályokat is fog kiadni a szövetség s oda fog hatni, hogy a hivatalos mintaalapszabályok és szabályzatok megalkotásánál a szövetség képviselőinek véleményét meghallgassák. A törvény életbe léptetésénél a vállalati pénztárak érdekeit védeni fogja a szövetség s oda fog hatni, hogy a feloszlásra kerülő pénztárak pénzalapja a vállalat alkalmazottai részére biztosíttassék. Végül követeli a szövetség, hogy a gyógyszerészek kötelezessenek a pénztárak részére kiszolgáltatott gyógyszerek után méltányos engedmények megadására.

Orvosok állásfoglalása az új német biztosítási törvényhez. A német orvosok leipzig-i szövetsége a múlt hó 22-iki közgyűlésén foglalkozott az új munkásbiztosítási törvénnyel. A szövetség a törvényt sérelmesnek tartja főleg a biztosítási kötelezettség jövedelemhatárának 2000 márkáról 2500 márkára való felemelése miatt s ezért már előre bejelenti a harcot a pénztárak ellen. A szövetség közgyűlésével kapcsolatosan általános orvosgyűlést is tartottak, melyen határozati javaslatot fogadtak el, mely szerint követelik, hogy mindazok után, akiknek a jövedelmük a 2.000 márkát meghaladja, a pénztárak a magánbetegek részére megállapított díjakat fizessék. Megbízták egyúttal a szövetséget, hogy intézkedjék az összes orvosi szerződések felülvizsgálása iránt, ami az eddigi szerződések felbontását s új harcok kitörését jelenti.

A norvég betegségélyezési törvény. Norvégiában folyó hó 1-én lépett életbe az új betegségélyezési törvény. A törvény a biztosítási kötelezettség alapján készült. A biztosításra kötelezettek a bejelentés elmulasztása esetén is biztosítva vannak. A biztosításra kötelezettek a bér munkások s az összes 15-ik életévüket betöltött magán- vagy közszolgálatban levő alkalmazottak városokban 1.400, vidéken 1.200 korona jövedelemig (1 svéd kor = 1,32 K). Önkéntesen biztosíthatják magukat a biztosításra nem kötelezettek 800 és 1.000 K jövedelemig s akik előbb biztosításra kötelezettek voltak. A biztosítottak orvosi ellátást, gyógyszereket — úgy maguk, mint családjuk — továbbá a tagok gyógyászati segédeszközöket is igényelhetnek. A táppénz az átlagos napibér 60 százalékában van megállapítva s a betegség negyedik napjától fizettetik *előleges* heti részletekben. Vasárnapra nem jár táppénz. Gyermekegyi segély hat hétre jár mindazoknak, kik a szülés előtt legalább 10 hétig voltak biztosítva. Temetkezési segély a napibér 25-szöröse, de legfeljebb 50 K. Kórházi ápolás esetén családi segély is jár. A járulékokat $\frac{6}{10}$ részben a tag, $\frac{1}{10}$ részben a munkaadó, $\frac{1}{10}$ részben a község s $\frac{2}{10}$ részben az állam fizeti. Az önkéntes tag $\frac{7}{10}$ részét fizeti a járuléknak, a többi mint a kötelezett tagnál, az állam és a község.

A biztosítást kerületi pénztárak intézik, melyek mellett vállalati és magán-egyesületi pénztárak is létesíthetők.

A pénztárak vezetőségében az alkalmazottak és munkaadók képviselőin kívül a községnek is van képviselője.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

Közegészségügyi törekvések és a nőmozgalom.

Mindenütt, hol a progresszív szociálhygienikus eszmék alkalmas talajra akadtak, azt tapasztalták, hogy a nők nemcsak társadalmilag igen fontos tényezői a szociálhygienikus felvilágosítás és meggyőzés terjesztésének, hanem hogy a szociálhygienikus törekvések tulajdonképpen konkrét nagyobb eredményeket csak ott tudtak elérni, hol a nők a törvényhozásba, az állam vezetésébe vagy legalább a községek vezetésébe közvetlen befolyással bírtak. Norvégia, Finnország, Amerika és Ausztrália egyes államai tesznek erről tanúságot. Teljesen érthetővé válik ez, ha szemünk előtt tartjuk, hogy a szociálhygiene legfőbb kérdései, a gyermek és anyasági védelem, a nemi élet kérdései, az alkoholkérdés stb. nemcsak a nők ideológiájában és pszichológiájában foglalnak el kiváló helyet, hanem anyagi és kulturális érdekeiknek is fontos ütköző pontjai. A nők beleszólási joga az állam irányításába, tehát első sorban a nők aktív és passzív választójoga a szociálhygiene szempontjából is követelendő és eme követelménynek tett eleget a drezdai hygienikus kiállítás is, midőn a kiállítás keretében f. hó első napjaiban »**Hygiene und Frauenstimmrecht**« cím alatt értekezletet tartott, melyen a nőmozgalom egyes fontos ágait a szociálhygiene szempontjából tárgyalták.

Az első előadó *Wetzek Adelheid* a *gyermekvédelem* kérdésével foglalkozott. Statisztikai adatok kapcsán ecsetelte az ezirányú társadalmi, községi és törvényhozási intézkedéseket. Úgy a megváltozott gazdasági viszonyok, mint a népegészség szempontjából mélyebbreható szociális reformokat tart szükségesnek, első sorban intenzívebb csecsemővédelmet,

az iskolaegészségügy céltudatos kiépítését és különösen a hivatásos gyermekmunka korlátozását, illetőleg beszüntetését nemcsak az ipari munkában, hanem a mezőgazdasági és háztartási munkában is.

A munkásnők védelméről Else Süders beszélt és a fősúlyt a férjes asszonyok gyári munkájára helyezte. A társadalom kötelessége nem eme munka beszüntetése, mely minden szempontból teljes lehetetlenség, hanem a hivatás és az anyaság közötti kapocsnak a megkönnyítése. Kiemelte, hogy anyasági védelem alatt nemcsak a négyhetes gyermekágyi segély értendő, és élénk kritika alá vette a német birodalmi újabb munkásbiztosítási törvényjavaslatnak ama részét, mely az anyasági biztosítással foglalkozik és melyet teljesen elégtelennek és elvetendőnek tart.

Az alkoholkérdést Popert bíró tárgyalta. Az alkoholelles mozgalom feladatának az alkoholtólke elleni küzdelmet tartja. Az alkoholtólke befolyásolja a sajtót, mely a hirdetések révén tőle függ és ezen az alapon tudatosan félrevezeti a közvéleményt. Az alkoholtólkét véglegesen csak törvényhozási intézkedésekkel lehet letörni és ennek tudatában természetesen az alkoholtólke annál nagyobb erővel küzd a hatalomért, hogy az alkoholizmusnak örök életet biztosíthasson. Eme küzdelem a törvényhozásért csak akkor fog a fajhygiene javára eldőlni, ha az a mozgalom, mely a nő egyenjogúsítását követeli, győzni fog és ezzel a nő anyai ösztöne a közéletben újból hatalommá válik.

Az értekezletnek legfontosabb tárgyát, a prostitúció reglementációját referálta Weidemanné Hamburgból, aki tudományos alapon, tapintatosan és meleg szívvvel foglalkozott a tárggyal. A jelenleg uralkodó rendszert elítélte, nemcsak azért, mert erkölcstelen és antiszociális, hanem a közegészségügy szempontjából is veszélyes. A helyett, hogy megelőzné a nemi bajokat e rendszer, éppen elősegíti a nép fertőzését azáltal, hogy a fertőzés előli biztonság hamis érzését kelti a tömegekben, melyet azonban valóságban teljesíteni nem tud.

Eme tárgy, a prostitúció vagy általában a nemi élet kérdése az, mely jelenleg legjobban foglalkoztatja az érdekelt köröket, talán éppen azért, mert ezen a téren a legellentétesebbek a nézetek és legtöbb a tennivaló a szociálhygiene szempontjából. Érdekes adatokat tartalmaz erre nézve egy jelentés, amelyet Chicago városának a prostitúció tanulmányozására kiküldött bizottsága betérjesztett. A bizottság jelentése szerint Chicago városában évente újabb 5.000 női személy kerül a prostitúció hálójába. Kutatásainak alapján a bizottság ama a meggyőződésre jutott, hogy minden intézkedés, mely nem irányul a prostitúció teljes megszüntetésére, tehát a reglementáció vagy éppenséggel a kaszányarendszer, határozottan rossz úton halad, mert tolerálja a prostitúció intézményét s így azt csak tovább fejleszti. A bizottság szükségesnek tartja külön hatóság létesítését, melyhez az összes, a prostitúcióra vonatkozó vagy azzal összefüggésben levő ügyek utaltassanak. Okvetlenül szükségesnek tartja a gyermekeknek nemi felvilágosítását, az összes házasságra lépők kötelező orvosi megvizsgálását, községi tánc- és mulatóhelyek létesítését, javító és gyógyító intézetek létesítését bukott leányok számára és különösen a leányoknak bizonyos hivatásra való nevelését a nyilvános iskolákban. Mint a prostitúció okait a bizottság első sorban a gazdasági okokat jelöli meg, a női munkások gyalázatos bérvizonyait, a szegénységet és a nyomort, melyek a kerítésnek leghatalmasabb fegyvertársai. Kiemeli továbbá a nőnek félszeg helyzetét a társadalomban, mely szintén hozzájárul a prostitúció fejlődéséhez.

Véleményünk szerint nem csekély szerepet játszik, hogy úgy ezen kérdés megoldásánál, mint a nők egyéb érdekeinek tárgyalásánál is mindig az első sorban érdekelt fél, a nők meghallgatása és beleszólása nélkül döntenek el az ügyeket. Valamint a munkásság minden jogát és minden jólétére vonatkozó reális intézményét csak a saját erejéből tudta kivívni az

uralkodó osztályokkal szemben, úgy a nők mozgalmá is — legyen az polgári vagy proletár, szervezett vagy szervezetlen — csak akkor fog célt érni, ha saját erejére támaszkodhatik és így vivja ki a nők felszabadításának első eszközét, a nők szavazati jogát. Ehhez azonban feltétlenül szükséges, hogy a nők minden társadalmi mozgalomban, első sorban pedig ott, hol közreműködésüknek már a jelenlegi viszonyok között is akadályá nincsen, tevékeny részt vegyenek. Aki a szociálhygiene problémáiba belemélyed és figyelemmel kíséri a szociálhygienikus törekvések konkrét eredményét a külföldi államokban, az nem kételkedhetik benne, hogy a nők politikai egyenjogosítása határkövet jelent a szociálhygienikus eszmék előrehaladásában. De ez a figyelmes szemlélő meggyőződhetik arról is, hogy az említett ország asszonyai a szociálhygienikus problémákkal már akkor is intenzíven foglalkoztak, mikor még politikai jogaikat nem érték el. Sajnos, hazai nőmozgalmunknál ebből mindeddig vajmi keveset láttunk. St.

Az ipari lárma káros befolyása. Csak igen kevés ideg orvos foglalkozott azokkal a veszélyekkel, amelyeket az ipari lárma a munkásokra nézve magában rejt. Ujabban a fül orvosok kezdenek a kérdéssel foglalkozni, amint ezt dr. Peysernek egy az »Archiv für sociale Hygiene«-ben megjelent cikke bizonyítja. Szerinte a hallás bántalmaira nagyobb figyelmet kellene fordítani, mert csak így volna lehetséges ama technikai üzemi tényezőket beszüntetni, melyeket a lárma okának felismertünk.

A kérdés előterében ma az a megismerés áll, hogy a hallószervek megbetegedései közül igen sok az »ipari lármanak« tulajdonítható. Az áldozatok számát pontosan nem ismerhetjük, mert a balesetbiztosítás csak a legeklatánsabb eseteket fogadja el, és a biztosító intézetek is, amint azt a berlini biztosító intézet statisztikája mutatja, igen kevés esetben nyújtanak kártalanítást. Közelebbről szemlélhetjük a kérdést, ha a lármas üzemekben alkalmazottakat külön csoportosítjuk. Dr. Peyser ilyenekül első sorban a fémmunkásokat jelöli meg, különösen a kazánkovácsokat, réz- és bádogos munkásokat, lakatosokat, közsörűsöket, fémesztergályosokat, továbbá az ócska vassal dolgozókat, kik gépeket szednek szét, hajókat szerelnek stb. stb. Másodsorba állítja a kőfaragókat, a csiszoló munkásokat, fűrészmalmi munkásokat, bodnárokat, továbbá molnárokat, olajzúzó munkásokat, takácsokat, lőpor- és fegyvergyári munkásokat, stb., stb.

Dr. Barr 100 megvizsgált kazánkovács közül 67-nél konstátált hallásbántalmakat. Dr. Habermann két nagy gépgyárban 25 munkást vizsgált meg, s úgy találta, hogy mind a 25 fülbajos. 40 megvizsgált kovács közül 34 volt beteg, 20 fonó munkásnő közül, akik mindannyian 6 éves koruktól voltak ebben az üzemben foglalkoztatva, 14 beteget találtak, végre 14 takács közül egy sem volt egészséges. Az illető orvosnak az a véleménye, hogy a kérdés katonai szempontból is igen nagy jelentőségű, mert Svájcban például az összes hadkötelesek 0.7%-a, a lármas üzemben dolgozó molnárok közül pedig 1%-a volt hallási zavarok miatt alkalmatlan.

Németországban is foglalkoztak már a lárma ártalmaival. Eddig a hadi tengerészet 1908. évi egészségügyi jelentésében 9 olyan esetről olvasunk, amelyben a hallászavaroknak a lárma volt az oka. Ezek közül 3 kovácsnál hivatásuk következtében a baj már szolgálatba léptük előtt lépett fel.

A német fémmunkások szövetségének adatai szerint Németországban 1,800.000-nél több férfi dolgozik a fémiparban, és a szerző szerint biztosra vehető, hogy ezek jó részének — tehát a népesség figyelemre méltó hányadának — hallása meg van támadva. Ha az időközben ezen szempontból megvizsgált 90.000 kovácsnál észlelt adatokat az összes fémmunkásokra átvisszük, az fogjuk találni, hogy ezen munkások 72 százalékának nincsenek egészséges halló szervei. Ebből kitűnőleg socialhygienikus kötelesség, hogy a hallásnak a foglalkozásból eredő zava-raival sokkal behatóbban kell foglalkozni.

Érdekes a szerzőnek a bántalmak keletkezéséről való felfogása is. Baleseteknél rendszerint a fülkagyló közvetlen sérüléseiről, agyalapi törésekről stb. van szó, de keletkezhetnek ezek a bántalmak a hallószerveknek intenzív hangbántások által létrejött ártalmi következtében is, éppen úgy, mint ahogy szembántalmak keletkeznek túlságos fényhatások következtében. A hallásnak ipari fog-

lalkozásból származó bántalmi a szájon, orron és a garaton keresztül is keletkezhetnek, minek elejét lehetne venni, ha a forgácsokat és a hulladékokat szívógépek segítségével eltávolítanák.

A további fejtegetések az összmunkásság szempontjából is nagy értékkel bírnak, így például, hogy a lármas üzemekben foglalkoztatott munkások első sikere hamar elmúlik. Idősebb munkásokat súlyosabban sújt a lárma, mert reájuk nézve a váratlan és erős zaj nagyon ártalmas. A gőzszirén süvítő fűtvei a haditengerészet jelentése szerint sok esetben okoztak szolgálatképtelenséget. A modern üzemekben azonkívül nagy szerepet játszanak azok a súlyos rázkódtatások, amelyeknek a test munkaközben nap-nap után ki van téve. A megrázkódtatott talajon álló munkás teste, különösen a teljes súlylyal ránehezedő csontváz, kitűnően vezeti a hangot a torokból a koponyáig. Körkérdésekre érkezett feleletek arról tanuskodnak, hogy a modern üzemekben, amelyekben hidraulikus és villamos kalapácsokat használnak, a munkás sokkal kellemetlenebb helyzetben van, mint régente a kézműiparban volt. A kazánszögecselés megsüketíti azokat, akik a folytonos rázkódtatásoknak kitett kazánban állanak. Szerző azt követeli, hogy ilyen munkák számára válogassák ki a munkásokat, osszák be célszerűen a munkaidőt, lármas üzemekben rövidítsék meg a munkaidőt, 15–35 perces időközökben váltsák fel a munkásokat és nagy rázkódtatásoknál alkalmazzanak hangtompító alzatot.

Iskolásgyermek nyári üdülése. A nyári hónapokban szünetelnek az iskolai előadások. A szünet célja, hogy tanítók és tanulók új erőre kapva, eredményesen folytathassák a szünet után tovább munkájukat. De hol tölti a nagyvárosi gyermek ezt az időt, melyet testi és lelki erőgyűjtésre, üdülésre, hasznos szórakozásra szánt az iskola? Ezzel a kérdéssel még nem igen találkoztunk azok részéről, akik hivatva vannak az iskolai munka eredményességét előmozdítani. Az iskola megadja a két, két és fél hónapi szabadságot, de hogy e szabadságidőt hol töltik a gyermekek, hogy nem olyképpen töltik-e el, amely az iskola munkáját nemcsak hogy elősegítené, hanem ellensúlyozza, azzal nem törődik senki. Pedig eredményes csak az az iskolai munka lehet, amelynek gondoskodása az iskola falain túl is terjed, amely az életet összhangba tudja hozni az iskolával s amely gondoskodik arról is, hogy azt, amit az iskolaévben felépített a tanulók lelkében, ne rombolja a nyári szünidő, hanem ellenkezőleg, a nyári szünidő alkalmassá tegye a tanulókat a következő — mindig nagyobb igényeket támasztó — iskolaév munkájára. Szóval az iskolának *törődni kell* azzal, hogy a szünidő alatt a tanulók tényleg üdüljenek, tényleg pihenjenek s erősödjenek s ezáltal képessé tétessenek a következő iskolaév terheinek elbírálására.

A budapesti iskolásgyermekről e tekintetben senki sem gondoskodik. A budapesti szegénysorsú iskolásgyermek, a munkások, kisiparosok, kiskereskedők, kishivatalnokok nagytömegeinek gyermekei itt nyaralnak ebben a fülledt, nagy téglatengerben. A budapesti utca az ő minden piszkával, szemétyével, ez a budapesti gyermek nyaralása. Ez a nyaralás, ahelyett, hogy üdülésül szolgálna, testileg nem erősíti, *lelkileg megrontja* s folytonosan veszélyekkel környezi a budapesti iskolák szünetelő tanulóit.

Hogy ez az állapot közegészségi, népjóléti szempontból mily hátrányos, azt talán fölösleges is tovább fejtegetni. Hogy lehet másképp is, hogy a nagyvárosi gyermeket is hozzá lehet juttatni a szabad levegőhöz, hogy a nyári szünidőben is gondoskodhatik az iskola a növendékekről, arra szolgáljanak például a következők:

A német birodalom fővárosában hasonló volt a helyzet, mint nálunk. Ott is az utca porában nyaraltak a szegény emberek gyermekei, ott is a testi megnyomorítás s az erkölcsi megmérgezés veszélyei környezték őket. Mintegy tíz évvel ezelőtt hosszas buzdítás után — melyben előljártak a képviselőtestület szociáldemokrata tagjai — végre elhatározta a városi tanács, hogy az *iskolaudvarokat* átengedi nyári játszóhelyül a gyermekeknek. Kezdetben ez is megfelelt. Az utca porától már legalább megszabadultak a berlini gyermekek. Néhány évig az iskolaudvarok szolgáltak nekik üdülőhelyül. 1906-ban néhány iskolaudvarból a szünidő utolsó három hetében próbaképpen kivitték a gyermekeket *egész napra* a szabadba. A próba nagyszerűen sikerült. A gyermekek nagyon jól érezték magukat s az utolsó napokon 900-an vettek részt a kirándulásban. A sikerült próba után a következő évre a képviselőtestület 12.000 márkát irányzott elő az iskolásgyermek szünidei kirándulásainak a költségeire. A kísérletet tehát nagyobb mértékben lehetett folytatni. 1909-ben már négy helyen játszottak a ber-

lini iskolásgyermek — fiúk, leányok közösen — tanítóik felügyelete alatt, vígan élvezve a nyár minden kellemességeit. 1910-ben ismét szaporodott a kiránduló helyek száma — hatra — s míg 1906-ban a legnagyobb frekvencia 900 volt, addig (az 1910-es adatok nincsenek kéznél) 1909-ben mintegy 200.000 volt az összes frekvencia s egyes szép napokon 12.000 gyermek vándorolt ki a berlini kőtengerből az erdők közé egész napi valódi üdülésre.

Emellett továbbra is fenmaradtak a belső játszóhelyek is, melyeket 1909-ben szintén mintegy 50.000 gyermek látogatott, leginkább olyanok, akiknek kisebb testvérkéikre kellett vigyázni s kik ennél fogva a városon kívül nem mehettek.

A kiránduló-helyeken a gyermekek — a magukkal vitt 10 pf. ellenében — tejet, kávé, kenyeret és levest kapnak. Akik a 10 pfenniget sem birják fizetni, azok az egész időnyre szabadjegyet kapnak.

A felügyelő személyzet a tanítók soraiból kerül ki, olyanok, kik erre önként vállalkoznak s természetesen külön díjazásban részesülnek.

Mint látjuk, meg lehet oldani azt a kérdést, hogy a nagyvárosi gyermek is jusson nyári üdüléshez s hogy a nyári szünet ne váljék a nagyvárosi gyermeknek a célzott erőgyűjtés s üdülés helyett anyagi és erkölcsi kárára.

Aki ismeri a budapesti utca képét, az tudja, hogy már nagyon is ideje volna, hogy ezen károktól a budapesti iskolásgyermek is megszabaduljon s azt hisszük, a mi fővárosunk magisztrátusa éppúgy megtalálhatná azokat az eszközöket, melyekkel a budapesti gyermekeket is részesíthetné a nyári üdülés áldásaiban, amint azt a berlini magisztrátus megtalálta. K. M.

Alkoholelleses hét Drezdában. A drezdai egészségügyi kiállítással kapcsolatban az absztinens és alkoholelleses szervezetek nagyszabású akciót indítottak. Fölhasználják az alkalmat és a kiállítás területén egy héten át naponta gyűléseket és előadásokat tartanak. Az előadásokban résztvesznek az alkoholelleses küzdelem nevesebb képviselői. Előadásokat tartanak többek között Lohmann Wilhelmina kisasszony Bielefeldből, Müller Julia kisasszony Augsburgból és Kniebe kisasszony Göttingenből a rendezett gyűléseken. Az orvosok részére Rosenfeld tanár és dr. Liebe. A közönség részére előadást tartanak: Gruber tanár Münchenből, Dannmayer rektor Kielből, Gerken Liska asszony Berlinből. Nagy vitaelőadást is rendeznek, amelyre meghívták a sörgyárosokat. Itt Forel tanár és dr. Holitscher tartanak előadást.

Anyavédelem és fajhygiene képezték a házasság reformálásának kérdése mellett a német anyavédelmi szövetség ezidei gyűlésének tárgyát. Az anyák nevelésével, felvilágosításával és védelmével két előadó is foglalkozott: *Dr. Chotjen* és a nálunk is ismert *Lischnewska* asszony.

Az első előadó a szociális viszonyok mostohaságával foglalkozott, különösen a lakásnyomorúsággal és azzal, hogy a gyár a fiatal lányokat idő előtt kiszakítja a család köréből, ami azután a házasságon kívül született gyermekek szaporodását vonja maga után. Feltétlenül szükséges, hogy a fiatal lányokat megismeressük mindazokkal a hátrányokkal, amelyeket a házasságon kívüli szaporodás az anyára és gyermekre hoz, hogy ily módon ellentállóképességüket fokozzuk. Az említett veszélyekről való felvilágosításon kívül még azon kell lennünk, hogy a mindkét nembeli fiatalságnak a szexuális életről való erkölcsi felfogását is megváltoztassuk. Az állami tanügyi hatóságoknak és jótékonyági egyesületeknek ez irányban mindent el kell követniök. Hasonló szellemben beszélt a második előadó is, aki hangsúlyozta, hogy mennyire megvédhetjük a fiatal lányokat azzal, ha gondos kiképzéssel olyan munkára neveljük, amely testileg és szellemileg lefoglalja őket.

Mindkét előadó a jövőbeni anyáknak a hygienere való oktatását is sürgette, hogy ezáltal nehéz hivatásukra előkészítést nyerjenek.

A házasságon kívül született gyermekek nagyobb fokú veszélyeztetettségét dr. Spann egyetemi tanár is bizonyította a Frankfurtban szerzett tapasztalatai alapján. Dr. Tugendreich »Mutterschaftsarbeit und Mutterschutz« című előadásában azokat a törvényes rendszabályokat ismertette, amelyek hivatva vannak az anyaság és élethivatás összekapcsolásának problémáját a megoldáshoz közelebb vinni. Utalt a csecsemőgondozó intézetek tevékenységére és követelte a betegsegélyező pénztárak segélyezésének ezirányú kiterjesztését. Az anyavédelem igen fontos része a fiatal lányoknak az anyaságra való kiképzése. Minthogy jelenleg a fiatal lányok legtöbbször az iskola elhagyása után munkába áll és mivel a továbbképzés ma még nem kötelező, ezt a feladatot az iskolának kellene elvégeznie.

Fajhygienikusok értekezlete. A drezdai kiállítás alkalmából az »Internationale Gesellschaft für Rassenhygiene« f. évi augusztus hó 5. és 6-án a drezdai »Künstlerhaus«-ban tartja nyilvános előadásokkal egybekötött közgyűlését. Az előadások a következők: I. aug. 5-én este 8 órakor Gruber (München) »Was uns die Ausstellung für Rassenhygiene lehrt« (vetített képekkel). II. aug. 6-án d. e. 10 órakor 1. Fallbeck (Lund.) »Der Neomalthusianismus in seinen Beziehungen zu Rassenbiologie und Rassenhygiene. 2. Beymann (Leipzig): »Über die Notwendigkeit eines Zusammengehens von Genealogen und Medizinern in der Familienforschung«. Az előadások teljesen nyilvánosak és azokon minden érdeklődő részt vehet. Az előadást követő vitában csak a társaság tagjai és a külön meghívott vendégek szólhatnak fel. Bővebb felvilágosítást ad dr. Rudolf Allert, München, L. W. 2. Nussbaumstrasse 7.

Orvosi szolgálat Franciaország ólomüzemeiben. A francia munkaminiszter rendelete szerint mindazokban az üzemekben, amelyekben a munkásokat az ólommérgezés veszélyezteti, állandó orvosi szolgálat rendszeresítendő. A szolgálatot végző orvos kijelölése az üzemtulajdonos joga. Eme üzemekhez tartoznak: elektromos akkumulátorok készítése, üveghuták munkásai, kristály-üveg előállítás és feldolgozása, ólomtartalmú zománc előállítása és alkalmazása, fazekasárúk készítése, porcellán- és fayencefestés, keramikai chromolitografia, végül ólomvegyületek, ólomsók és ólomfestékek előállítása. (A nyomdászipar munkásai hiányoznak a jegyzékből. Szerk.) A felsorolt munkákban csak oly munkás vehet részt, aki az üzemi orvos által kiállított bizonyítványt mutat fel, mely megállapítja, hogy az ólommérgezés semmiféle tünetét nem mutatja és nem szenved oly betegségben, mely őt az ólombetegségre hajlamossá tenné. A munkás állandó foglalkoztatása csak úgy lehetséges, ha az üzemi orvos bizonyítványát egy hónappal a felvétel után és azontúl minden negyedévben megújítja. Eme időszakos orvosi vizsgálatokon kívül az üzemtulajdonos köteles minden munkást, ki a neki kiosztott munka folytán betegnek érzi magát vagy orvosi vizsgálatot kér, orvosi segélyben részesíteni. A beteg munkások nyilvántartandók.

MUNKAVISZONY.

A nemzetközi szakszervezeti mozgalom 1909-ben.

A kapitalista termelőmód fejlődésének első idejében a munkaadók minden államban a legkegyetlenebb eszközökkel gátolták meg a munkások szervezeteinek fejlődését. A nagyobb iparállamok parlamentjei még a múlt évszázad negyvenes éveiben is törvényekkel gátolják meg a munkások egyesülését és ezzel végtelen nyomoruságot zúdítanak a munkásosztályra. A javulást nem kizárólag a munkások fejlődő ereje hozza meg, hanem az a tény is, hogy a nagyobb gyáriparosok félelemmel látják a munkásosztály gyors degenerálását, a járványos betegségek fejlődését és a dolgozók munkaképességének csökkenését. Hozzájárult mindezekhez, hogy a nagyipar rohamos fejlődése és ezzel a nagyiparosok gyors gazdagodása fölöslegessé tette a munkásoknak a truckrendszerrel és más közvetett formákkal való kiuzsorázását. A nagyiparosok szívesen látták, hogy a törvényhozás a legkiáltóbb visszaéléseket meggátolta, mert a tiltó rendszabályok csak azokat tették tönkre, akik kevés tőkével dolgoznak és így a nagyobbak még versenytársaiktól is megszabadultak.

A munkások helyzetének javulására azonban nem azok az intézkedések vezettek, amelyeket a kapitalisták is helyesnek és szükségesnek találtak, hanem az egyesülési és gyülekezési jog. A modern munkásszervezetek fáradhatatlan kitartással szereztek érvényt azoknak a követeléseknek, amelyek a munkások gazdasági helyzetét emelték és a munkaidő rövidítésével lehetővé tették, hogy a munkásosztály kulturáját intenzív nevelő munkával emeljék. A munkásszervezetek kolosszális jelentőségét a legjobban az bizonyítja, hogy a legtöbb ipari szakma munkaideje sokkal kisebb a törvényesen megengedett munkaidőnél.

A munkásszervezetek működési köre szükségszerűen áttért az egyes országok határain. A gazdasági harc nemcsak az egyes államokban

kényszerítette szövetkezésre a szervezeteket, hanem az egyes államoknak egymás között való megegyezését is megkövetelte. Először a nagyobb szövetségek léptek nemzetközi kapcsolatba, később az egyes államok összes szervezeteinek központjai alakították meg a szervezetek nemzetközi titkárságát. A skandináv szakszervezeti kongresszuson Kopenhágában 1901-ben a különböző nemzetek titkárai kimondták a nemzetközi titkárság létesítésének szükségességét és már 1902. január 17—18-án a titkárok értekezletet tartottak, amelyen megalkották a nemzetközi titkárságot és megállapították azokat az alapelveket, amelyeknek segítségével a nemzetközi statisztikai fölvételeket végrehajthatják és a nagyobb gazdasági harcokat segíthetik.

Azóta minden esztendőben terjedelmes jelentés mutatja be a világ munkásmozgalmának fejlődését. Az 1909. esztendőről szóló beszámoló ismét a szakszervezeti Internacionálé megerősödését mutatja. A fejlődést a következő számok mutatják: 1904-ben 12 ország szakszervezeti központjai tartoznak a nemzetközi titkárság kötelékébe, összesen 2,333.261 taggal. 1906-ban 12 ország 3,222.252 taggal. 1908-ban 19 ország 5,944.262 taggal és végül 1909-ben 20 ország 6,098.262 taggal.

Az egyes államok szervezett munkásainak számát a következő számok tüntetik fel (zárjel között az 1908. évi taglétszámot is kimutatjuk): Németország 2.447.578 (2,382.401), Angolország 2,406.746 (2,406.746), Egyesült-Államok 1,710.433 (1,588.000), Franciaország 977.350 (294.918), Olaszország 783.538 (546.650), Ausztria 455.401 (482.279), Svédország 148.649 (219.000), Hollandia 145.000 (128.845), Belgium 138.928 (147.058), Dánia 121.295 (120.850), Svájc 112.613 (113.800), Magyarország 85.266 (102.054), Norvégia 44.223 (48.157), Spanyolország 40.954 (44.912), Finnország 24.928 (24.009), Bulgária 18.753 (12.933), Románia 8.515 (?), Bosznia és Hercegovina 4.470 (3.997), Szerbia 4.462 (3.238), Horvátország 4.361 (4.520). Franciaországban 1908-ban csak a szakszervezeti központhoz tartozó munkások száma volt feltüntetve, míg 1909-ben a statisztikai hivatal jelentése alapján az összes szervezett munkások száma.

A nemzetközi titkársághoz tartozó országokban a szervezett munkások száma 9,583.493 (8,669.843); ehhez a számhoz jön az Ausztráliában szervezett 239.293 (1907: 213.321) munkás és Argentina 22.457 (1908: 28.626) szervezett munkással, úgy, hogy a jelentés évében a szervezett munkások száma 9,845.243. Időközben azonban a szervezetek ismét erősen fejlődtek és ma már bizonyos, hogy a szervezett munkások száma a kulturális államokban meghaladja a tíz milliót.

A bevételekről és kiadásokról csak 15 állam küldött jelentést és az adatok 6,692.283 (5,000.326) tagra vonatkoznak. Nem tett jelentést Belgium, Franciaország, Románia, Spanyolország és az Egyesült-Államok. A 15 (14) államban a szakszervezeteknek összesen 132,253.228 márka bevételük (126,387.013) — egy márka: 1 korona 20 fillér a mi pénzünk szerint — és 117,639.115 márka (109,991.690) kiadásuk volt. A pénzállomány 182,936.115 márka (175,909.670). A kiadásokból utassegélyre fordítottak 1,414.136 márkát (1,491.279), munkanélküliek segélyezésére 22,193.888 márkát (21,438.741), a betegsegélyezésre 20,844.473 márkát (20,073.015), rokkantsegélyekre 7,379.120 márkát (7,464.619), elhaltak hátramaradottainak segélyezésére 3,566.075 márkát (3,327.875) és egyéb segélyekre 2,312.130 márkát (2,784.211). Ezekre a segélyekre összesen 57,707.822 márkát (56,579.740) költöttek a szervezetek. A sztrájkokra és kizárásokra 14 állam szervezett munkássága 26,627.902 márkát költött. Az 1908. évben 11 állam munkássága 15,717.870 márkát. A legtöbbet ismét a német munkások költötték el a bérharcokra 8,616.366 márkával (6,814.994), a németeket követik a svédek 5,128.280 márkával (3,208.035), majd Angolország 2,667.260 márkát (2,667.260) s Ausztria 1,873.938 márkát (1,212.102) költött a bérharcokra.

Ezek a számok bizonyítják, hogy a szakszervezeteknek milyen óriási szerepük van a világgazdaságban és milyen nagy a jelentőségük a munkások gazdasági életének biztosításában és kulturájának fejlesztésében.

A Magyar Jogászegylet gazdag s nagyérdekű napirendjére e kérdést is kitűzték: Szükséges-e és mily irányban a munkabérszerződésből eredő követelések biztosítása? Véleményezők: dr. Szladits Károly, dr. Pap Dezső, dr. Ágoston Péter. Előadó: dr. Schwarz Gusztáv.

A munkabér kifizetésének időpontja. Mint a „Magyar Gyáripár“ írja, a M. Gy. O. Sz. ismételten foglalkozott már azzal a tervvel, hogy a gyárak munkásaikat ne szombaton, hanem a hét valamely más napján és pedig lehetőleg a hetivásárt megelőző estén fizessék ki. Kezdetben ez a terv a gyárak részéről ellenzéssel találkozott, s általában nem mutatkozott hajlandóság a megszokott rend megváltoztatására. Néhány évvel ezelőtt a Magyar waggon- és gépgyár részvénytársaság Győrött megváltoztatta bérfizetési rendszerét s munkásait nem szombaton, hanem kedden és pénteken, a hetivásárt megelőző napokon fizette ki. Győr város rendőrsége hivatalból utasítatván az ezek folytán beálló eredmények megfigyelésére, megállapította, hogy azóta sokkal kevesebben járnak korcsmákba és kávéházakba, sokkal kevesebb asszony jön panaszra, hogy férjük elköltötte heti keresetét s a piaci árak is kimutathatólag lejjebb szálltak. Hasonló sikerrel tettek kísérletet a gyárosok a munkabér kifizetése időpontjának megváltoztatásával Pécsen és Brassóban is. A Szövetség több ízben megkísérelte azt, hogy ezt az újítást Budapesten is keresztülvigyék, aminek annál nagyobb jelentősége volna, mert Budapesten a tavalyi évben 230 millió korona ipari munkabér fizettetett ki munkásoknak és ennek csak igen csekély része takarított meg. Az akció azonban megakadt azon, hogy a munkások, különösen az akkordmunkások bizalmatlansággal nézték ezt az indítványt és annak keresztülvitelétől idegenkedtek. Mint értesülünk, ebben az ügyben most jelentős fordulat várható azáltal, hogy egyrészt a Szövetség, másrészt a munkások egyesületei egyszerre és ugyanazon az alapon kívánják a mozgalmat megindítani és a gyárak vezetőségéhez fognak fordulni azzal a kérelemmel, hogy Budapesten is a munkások bérfizetési napja szombatról egy hétköznapra helyeztessék át. Az illetékes körök meg vannak győződve arról, hogy az átmenet nehézségei az akkordmunkásoknál is könnyen le lesznek győzhetőek és ezáltal egy igen egészséges szociális újítás az ország legnagyobb ipari központján érvényre jut.

E hír kapcsán megemlítjük, hogy az alkoholelles munkásegylet e kérdéstről legközelebb ankétot tart.

Főnök és alkalmazott jogviszonya. I. Ha a főnök alkalmazottját ostobának és lustának mondja és hamis leltár készítésével vádolja: ez általában, de nagyobb fizetést élvező és a többi hivatalnokokkal rendelkező, tehát fontosabb állást betöltő hivatalnokokkal szemben különösen súlyos becsületsértést képez.

II. Abból, hogy az alkalmazott a főnöke által ellene elkövetett becsületsértés után az üzleti órák végéig dolgozott, nem vonható az a következtetés, hogy a használt kifejezéseket nem tartotta magára nézve sértőknek és azokat főnökének megbocsátotta.

III. Az üzleti forgalom vagy nyereség után a főnök által remuneráció címén alkalmazottjának juttatott összeg csak akkor bir fizetés jellegével, ha annak kiszolgáltatása szerződésileg köteleztetett. (Curia 867/910. számú határozata.)

Kedvezményes vasuti jegyek a munkátkeresőknek. Az osztrák vasuti miniszter elrendelte, hogy a nyilvános és közhasznú munkaközvetítők által munkára közvetített egyének részére az osztrák államvasutak az 50 kilométernél távolabbi utakra félárú III. osztályú menetjegyeket szolgáltatassanak ki az illető munkaközvetítő intézet által kiállított igazolvány alapján.

A francia vasutasok megrendszabályozása még mindig ütköző pont a kormány és a vasuttársaságok között. A vasuttársaságok durván visszautasították a kormánynak azt a figyelmeztetését, hogy kövessék a képviselőház felszólítását és a béke érdekében alkalmazzák újra a sztrájk miatt eibocsátott munkásaikat. A vasuttársaságok arra az álláspontra helyezkednek, hogy az államnak nincsen joga beavatkozni a magánvállalatok dolgaiba, amikor az alkalmazottak fegyelmi ügyeiről van szó. Ezt az individualista fölfogást azonban a kormány és az ismert szociálpolitikusok nem osztják, mert a vasut, bár magánvállalat, igen fontos közszolgálatot teljesít. A kérdést azonban meg kell oldani. Joggal mondta egyik szociálpolitikus, hogy amikor a vasutasok sztrájkjáról van szó, akkor a közvéleményhez fordulnak és az állam támogatását követelik, amikor azonban olyan rendszabályokról van szó, amelyek a társaságoknak nem tetszenek, mindjárt arra hivatkoznak, hogy ők magánvállalat, amelyeket a többi magánvállala-

tokkal egyenlően kell kezelni, mert különben az ipari szabadságot veszélyeztetik. Toffin, a lokomotívvezetők és a fűtők szervezetének titkára azt javasolta, hogy az állam vegye szolgálatába a társaságok által elbocsátott munkásokat. Ezt azonban nem akarják megtenni, mert azt tartják, hogy ez a kormány meghátrálását jelentené, egyben pedig veszélyeztetné a munkások egyesülési jogát. A 2.200 megrendszabályozott közül ugyanis 500 a szakszervezet bizalmi férfia. Miután ezt a javaslatot nem fogadták el, Toffin nagyszabású agitációt indított a megrendszabályozottak érdekében, ami az összes iparágak munkásainak 24 órás tiltakozó sztrájkjában csúcsozna ki szükség esetén. A kormányt erkölcsileg arra akarják kényszeríteni, hogy akaratát érvényesítse a társaságoknál. Az 1852-iki törvény fölhatalmazza a kormányt, hogy beleavatkozzék a vasuti személyzet dolgaiba. Joga van követelni, hogy bármely személyt is elbocsássanak a vasut szolgálatából. Tréfásan megjegyezték, hogy a kormánynak csak az ellenkező igazgatók elbocsátását kell követelnie és nyomban elhárít minden akadályt a megrendszabályozottak újra alkalmazásának útjából. A hirtelen kormányváltás azonban nagyban megnehezítette a munkások helyzetét. Az új miniszterelnök nem hajlandó elődének energikus föllépését folytatni és ezért Jaurès egy külön törvény megalkotását javasolja, amely a vasutasok elbocsátásának kérdését egy fegyelmi tanácsra bizza. (Sociale Rundschau).

Galiciai földművelő munkások Dániában. A kopenhágai konzulátus jelentése szerint 1910-ben Dániába föltűnően sok külföldi földművelő munkás utazott. Ezt a cukortermelés gyors kifejlődésével hozzák kapcsolatba. Ebben az évben 10.419 munkás vándorolt be. Ezek közül nem kevesebb, mint 8,595 galiciából. Ez a szám 4.000-rel több, mint az előző évben. A bevándoroltak közül mintegy 2.300 férfi, 8.000 nő és 100 16 évesnél fiatalabb gyermek volt. Ezek legtöbbje átlag 7—7^{1/2} hónapot dolgozik Dániában, azután pedig hazautazik. A galiciai munkások érdekében a konzulátus vizsgálatot indított szerződésük dolgában és megállapította, hogy a munkások rossz munkaföltételek mellett vállaltak munkát, a legtöbb esetben ügynökök útján szerződtek. Emiatt a konzulátus a galiciai munkaközvetítőkhöz sürgős átiratot intézett, hogy a kivándorolni készülő munkásokat figyelmeztessék arra, hogy csak a hivatalos dán munkaközvetítő útján szerződjenek.

Szociális kiállítás Bernben. Bernben 1914-ben országos kiállítást tartanak. Ezzel kapcsolatban szociális kiállítást is rendeznek. Bemutatják a svájci munkásságot szakmák, nem és koruk szerint. Bemutatják életviszonyaikat, munkaviszonyaikat (munkabér, munkaidő, munkahely, a foglalkozással járó betegségek, halálozási arány, baleseti veszélyesség, tarifa-egyezmények), valamint a munkásságnak a helyzete javítására irányuló eszközeit (szakszervezetek és ezek segélyező-intézményei, sztrájkok és kizárások).

Védekezés a csavargók ellen Angolországban. Egyes angol grófságokban ijesztően szaporodik a csavargók (tramp) száma. Cornwallban az angol Riviera-n 1899-ben 1360 csavargót, 1908-ban már 16.000-at számláltak. Megállapították, hogy egyes ügyes csavargó az angol asszonyok és a boldog nyaralók sentimentalizmusát kihasználva, családi szerencsétlenségre és hasonlókra hivatkozva, heti 60 shillinget (72 koronát) is koldultak össze készpénzben a ruhán, inni és enniel kivül: A. D. Court, hatósági felügyelő megállapította, hogy Dortet grófságban 1903-ban a rövid időre letartóztatott csavargók száma 27.631 volt, míg 1904-ben már 44.124 lett. Sussex grófság kivételt képez. Ott 1908 októberében meghonosították a »Way and Food Ticket Systemt.« Az a vándorló, ki kimutatja, hogy az utolsó három hónapban, vagy legalább az utolsó időben a 3 hó előtt rendes munkája volt, továbbá hogy kilátása van arra, hogy ott, ahová vándorol, munkát kaphat, az kap éjjeli szállást és egy jegyet, mellyel további útján ételt-italt kap. Aki jóhiszeműségét nem tudja igazolni, az ellen teljes szigorral kell eljárni. Ez a rendszer fényesen bevált. A csavargók száma csökkent. »Óvakodj Sussex«-től szállóige lett köztük.

A munkanélküliség problémája nemcsak Angolországban, de másutt is égető probléma. Angolországban komolyan óhajtják megoldani a kérdést, a mennyiben az a mai szociális rendszereken belül lehetséges. Hálás feladat tehát megállapítása annak, mily antiszociális, kártékony elemek rontják a szerencsétlen igazán munkanélküli, tisztos munkáshadsereg hírnevét és helyzetét azzal, hogy a munkanélküliség ürügye alatt hasonló csavargó életet élnek.

...	JOGGYAKORLAT	...
-----	---------------------	-----

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Az 1907. évi XIX. törvénycikk 61. §-ának magyarázatahoz.

I.

A budapesti munkásbiztosítási vál. bíróság 1910. március 22-én kelt 1910. Bet. I. 2/8. sz. ítélete.

Ítélet: A választott bíróság kötelezi az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztárt, hogy G. I. igénylőnek az 1909 október 21-től november 16-ig terjedő betegsége tartamára 60 K 75 fillér táppénzt fizessen.

Indokolás: Igénylő az egyéni lap szerint S. M. munkaadónál 1908 március 7-től november 7-ig és W. M. cégnél 1909 július 23-tól szeptember 22-ig lakatossegéd minőségben alkalmazva volt s ez alapon a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztárnak betegség esetére biztosított tagjául tekintendő. Igénylő 1908 november havában megbetegedvén, ugyanazon év november 27-től 1909 július 11-ig »lues« diagnózissal pénztári orvosi kezelésben részesült és 26 héten túl még 51 napon át kapott táppénzt, vagyis az alapszabályszerű betegségélyezést teljesen igénybe nem vette. Ezután lépett igénylő 1909. július 23-án W. M. munkaadóhoz szolgálatba és egyfolytában 1909. szeptember 22-ig, vagyis több mint 8 hétig dolgozott és illetve keresetképes volt. 1909 évi szeptember 21-én igénylő bronchitisben megbetegedett és pénztári orvos által kezelve 1909 október 8-ig táppénzt kapott. 1909. október 21-én igénylő, ki a bronchitisből történt legutóbbi felgyógyulása után munkába nem állott, luesben újból megbetegedett és az iratoknál fekvő táppénzutasalványok tanuságaként 1909 november 16-ig egyfolytában munkaképtelen beteg volt.

A Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár igazgatósága 1909 október 21-én túl terjedőleg igénylő részére a táppénz folyósítását megtagadta abból az okból, hogy a munkaviszony és ezzel igénylőnek tagsági jogosultsága a foglalkozásból 1909 szeptember 21-én történt kilépésével megszűnt. Igénylőnek passzív tagsága pedig meg nem állapítható azért, mert a megbetegedés előtti évben igénylő állandóan betegállományban volt.

E határozat ellen igénylő törvényes határidőben felebbezéssel élt.

A tárgyaláson jelen volt E. Gy. dr. birói orvosszakértő az igénylőnél 1908 december 30-tól 1909 július 11-ig fenforgott, majd 1909. október 21-én újból fellépett lues és a közben jelentkezett bronchitis között okozati összefüggést megállapíthatónak nem talált. A táppénzutasalványok adatai alapján pedig megállapíthatónak találta, hogy 1909 október 21-től november 16-ig igénylő keresetképtelen beteg volt.

Ezt a ténymegállapítást a választott bíróság is elfogadta és ebből kiindulva azt az igényt, hogy igénylő 1909 október 21-től november 16-ig terjedt betegsége tartamára táppénzben részesíttessék, jogosnak ismerte fel. Való ugyan, hogy igénylőnek tagsági minősége a Törvény 60. §-a és az országos pénztári alapszabályok 14. §-a értelmében még 1909 október 21-én történt megbetegedése előtt megszűnt, azáltal, hogy a W. M. cégnél addig folytatott foglalkozásából 1909 szeptember 21-vel kilépett. E szerint — miután igénylő a járulékokat önként tovább nem is fizette, a Törvény 60. §-a értelmében betegségsegélyezési igénye meg nem állapítható.

Mégis a keresetbe vett igényt meg kellett állapítani a Törvény 61. §-a és az országos pénztári alapszabályok 50. §-a alapján, azon az alapon, hogy igénylő az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztárnál egy év tartama alatt 6 hónapig biztosítva volt és 1909. október 21-én történt megbetegedése tagsági jogainak megszűnésétől számítva 3 hét alatt következett be, amely ideig igénylőnek a Törvény szerint való legcsekélyebb mérvű betegségélyezés iránti jogai fenmaradtak. Ugyanis igénylő S. M. munkaadónál egyfolytában 8 hónapon át, W. M. cégnél 2 hónapon át, tehát 10 hónapig volt alkalmazva és betegség esetére biztosítva. Ezt a foglalkozásban töltött 10 hónapi időt pedig olybá kellett venni, hogy az egy évi időszakba esik bele, figyelemmel arra, hogy igénylő 1908. november 27-től 1909 július 11-ig egyfolytában beteg volt, *amely idő alatt ugyan nem volt biztosítva, de betegsége miatt szolgálatot nem is teljesíthetett*

és betegsegélyezés iránt való igénye folytatólagosan fennállott. Ezt a betegségi és betegsegélyezési időt tehát nem véve számításba, kétségtelen, hogy igénylő egy év tartamán belül több mint 6 hónapig volt az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztárnak betegség esetére biztosításra kötelezett tagja s ez alapon a pénztár kötelékéből kilépése után még 8 hétig a Törvény 50. §-a szerinti legcsekélyebb mérvű betegsegélyezés iránti jogai fennállottak. Es pedig a bíróság álláspontja szerint 1909 október 21-én még a kérdéses 3 hét nem telt el. W. M. munkaadó igénylő útján 1909 szeptember 22-vel jelentette ki, tényleg azonban igénylő már előző napon megbetegedett, amennyiben dr. H. utalvánja alapján 1909 szeptember 21-től kapott táppénzt 1909 október 8-ig. Már most, ha a foglalkozásból kilépés napjának 1909 szeptember 21. vétetik is, kétségtelen, hogy igénylőnek a tagsági viszonyból folyó betegsegélyezés iránti jogai 1908 október 8-ig, vagyis a munkaviszony tartama alatt keletkezett betegség befejezéséig fennállottak. A kilépés időpontjául tehát jogi értelemben nem a megbetegedés napját, hanem a betegség utolsó napját kell tekinteni.

II.

A m. kir. áll. munkásbiztosítási hivatal 1911. május 4-én kelt 1910. P. 2362. sz. ítélete.

Ítélet: A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal a felebbezést elutasítja s az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyja.

Indokolás: A budapesti munkásbiztosítási választott bíróságnak az igényt a törvény 61-ik §-a első mondatának első tétele alapján teljesítő ítéletét egyfelől az annak megokolásában kifejtett indokok alapján, másfelől azért kellett helybenhagyni, mert az 1909 október 21-én történt azon megbetegedése előtt, melynek következtében a pör tárgyát képező táppénzt igényli, két év leforgása alatt 12 hónapig biztosítva volt s így a törvény 61. §-a első bekezdése első mondatának második tétele szerint a törvény szerinti való legcsekélyebb mérvű betegsegélyezést munkából való kilépésétől számított 6 héten keresztül jogosan követelhetette.

A felső bíróság azért találta a föntiek szerint szükséges 12 havi időtartamba a betegsegélyezés élvezetében eltöltött időt beszámítandónak, mert a törvény 61. §-ának első bekezdése nem (6 s illetőleg 12 havi) munkában letelt, nem járulékfizetést tűz ki a betegsegélyezésre való jogosultság (passzív tagság) föltételéül, hanem a »tag«-nak jelzett időtartamú »biztosított« voltát.

Amde a pénztár biztosított tagja a betegségi segélyezés élvezése folyamán is »tag« és biztosított. Hogy »tag«, azt a törvény 48. §-ának szövege teszi kétségtelenné. Hogy pedig biztosított, azt e szónak a közhasználatban elfogadott s ez alapon a törvényt magyarázatnál irányadó — de különben az etimológiának is megfelelő — értelme teszi nyilvánvalóvá. Miért mondható ugyanis a pénztárnak alkalmazott minőségű tagja betegség esetére biztosítottnak? Mert megbetegedése esetében a pénztártól betegségi segélyezést igényelhet. Ebből folyólag mindaddigra biztosított, míg a segélyezési jogosultság mértékének betelése következtében ki nem merült, vagyis míg a törvényvonta határok közt adandó alapszabályszerű segély teljes mértékben kiszolgáltatót nem nyert.

Nyomatékos mérvben mérlegelte mindezekkel szemben a felső bíróság a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár felebbezésében hangsúlyozott azon érveket, amelyek a jelenhez hasonló esetekben való segélyezés esetében nehezen kizárható visszaélések meggátolása érdekében fölhozott. Úgy találta azonban, hogy a visszaélés veszélyének dacára a törvény grammatikai magyarázatától jelen esetben el nem térhet, mert nincsen kellő alap annak megállapítására, hogy a törvényhozás a törvény 61. §-ának első bekezdésével más intézkedést célzott volna, mint aminőt szövegében kifejezésre juttatott.

Ily körülmények között a bíróság a tagsági jogosultság mértékét megszorító értelmezés terére nem léphet.

Igaz, hogy a törvény indokolása (149. lap) annak szükségét jelzi, hogy a korábbi törvénynek: az 1891: XIV. t.-c.-nek 25. §-a által létesített jogállapoton, mely szerint a pénztári tagok, ha keresethiány miatt tagsági díjat megfizetni képesek nem voltak, tagsági jogukat az utolsó befizetéstől számított hat hétig föltétlenül, vagyis akkor is élvezték, ha korábban nem voltak hosszabb időn keresztül a pénztár biztosított tagjai, változtatni szükséges, mert a néhány napi tagság alapján teljesített csekély befizetéssel a régi törvény nyújtotta nagy kedvezmény arányban nem áll, s a pénztáraknak rendkívüli megterhelését eredmé-

nyezte. De a régi állapottal szemben az ezen ítéletben érvényesült törvényértelmezés mellett is lényeges a változás.

Különben is, ha a pénztár a visszaélésekkel szemben elég éber, megkímálástól alig kell tartani, mert a bíróság a törvény csalárd kiaknázása alapján visszaéléssel (in fraudem legis) támasztott igényt természetesen elutasítani hivatott. A jelen esetben igen komoly és nagyfokú betegséggel állunk szemben s így nincs gyanu visszaélésre.

Sürgős szükség nélkül beszerzett gyógyszerek ellenértékének megtérítése.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1911. évi június hó 1-én kelt 1910. P. 317/7. sz. ítélete.

Ítélet: A m. kir. állami munkásbiztosító hivatal a fölebbezést elutasítja s az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyja.

Megokolás: Az eljáró munkásbiztosítási választott bíróság ítélete a pörbeli tényállást tüzetesen és helyesen fejtette ki. A felső bíróság a jogi okfejtést is, egy részletének kivételével, helyesnek fogadta el.

Nem találta azonban az 1907. XIX. t.-c. 59. §-a utolsó bekezdésének azon értelmezését elfogadhatónak, mely szerint a pénztárral szerződéses viszonyban nem álló gyógyszerházból sürgős szükség nélkül beszerzett gyógyszerek ára annak az összegnek erejéig megtérítendő, amely összeg abban az esetben merült volna a pénztár kiadása gyanánt föl, ha igénylő törvényes és alapszabályszerű módon pénztári orvosokkal kezeltette volna nejét s a pénztárral szerződéses viszonyban álló gyógyszerházból szerezte volna be a gyógyszereket, vagyis a gyógyítás eszközeinek természetben való nyújtását eszközölte volna ki a pénztártól.

Akadály a törvényértelmezésnek már magának a törvény 59. §-a utolsó bekezdésének szövege. E szerint az ott szóban levő »költségek« beigazolt sürgős szükség esetét kivéve, a pénztárt »nem terhelik«. Ez a szöveg nem tartalmaz az ott megjelölt szabályellenes eljárás-okozta »költségek« s nevezetesen a többi közt gyógyszerköltség tekintetében semmiféle megszorítást, nem szól pusztán »költségtöbbletről«, ily megszorítás nélkül pedig a megtérítés kizárását a törvényértelmezés szabályai szerint az összes költségekre kell vonatkoztatni. (Ubi lex non distinguit, nec nobis distinguere licet.)

A törvény nyelvtani értelmezése arra utal tehát, hogy a pénztári szervezeten kívül igénybe vett összes gyógykezelési költségeknek s azok bármely részének megtérítése csak sürgős szükségben való alkalmaztatásuk esetében ítéltető meg.

De a törvény szövegének nyelvtani magyarázatán kívül a törvény intenciója is ennek a jogi fölfogásnak érvényesítésére utal.

Az 1907. évi XIX. t.-c. megalkotta munkásbiztosítási szervezet, mint ahogy ez a törvény számos intézkedéséből kitűnik, indokolásában pedig ismételt hangsúlyozást nyer, nem olyan pusztán pénzügyi intézmény, melynek hivatása legfőképpen pénzügyi segélyekkel könnyíteni a megbetegedett tagok helyzetén, hanem oly, egyúttal a közegészségügyet is szolgáló intézmény, melynek hivatása lehetőleg a maga szervezetén belül természetben megadni az egészség helyreállításának föltételeit.

A törvény 50. §-ában alapszabályszerű segélyezést és — mint ahogy ezt a hivatal 10. sz. elvi határozatában tüzetesen kifejtette — a segélyeknek természetben való kiszolgáltatását írja elő.

Ha a munkásbiztosítási bírói gyakorlat minden törvény- — alapszabály- — ellenes eljárás esetében azon vagyoni tehermentesítés mértékét kutatná, amely a pénztárnak annak következtében javára esett, hogy a beteg tag a gyógyításnak eszközeit a pénztár szervezetén és betegsegélyzési rendszerén kívül szerezte be (quantum prodest) és ezen tehermentesítésben álló haszon erejéig mégis marasztalná a pénztárt, — a törvény jelzett célzatának elérése alig sikerülne —, a betegsegélyzésnek alapszabályszerűsége és egyöntetűsége nem volna megóvható.

De az oly bírói gyakorlat kellően meg sem mérhető tényezők alapján volna kénytelen számításait végezni s bizonytalan alapból vonni le következtetéseit, mert annak megbízható, biztos megállapítása, mennyibe került volna az orvosi gyógykezelés, vagy gyógyszerek abban a képzelt esetben, ha a betegsegélyzés a pénztár közegei útján természetben történt volna, a legtöbb esetben ki sem deríthető. Hiszen a pénztár közegei esetleg egészen más irányba terelték volna

a gyógykezelést, mint ahogy ez magánúton tényleg történt, a betegség tartama rövidült, avagy hosszabbodott volna s más gyógymód alkalmazásával esetleg egészen más gyógyszerek adása járt volna.

Ezeknek következtében a felső bíróság a törvény 59. §-ának szövegéhez ragaszkodva, igénylő részére csak azt a gyógyszerköltséget találta megítélhetőnek, amely sürgős szükség következtében magánúton rendelt gyógyszerek beszerzése következtében merült föl, — ezt a költséget azonban teljesen megítélendőnek ítélte.

Betegségnek minősíthető-e a férgeknek a testben való elterjedése.

A porosz Kammergericht 1910. március 31. ítélete.

A birodalmi törvényszék 1891. november 3-iki — hivatkozott — ítéletében kimondotta ugyan, hogy az ily férgeknek (lapos tetű) az emberi testen való elterjedése betegségnek tekinthető. Ezzel azonban nem mondott ki a felsőbíróság általános jogelvet, hanem csak azt, hogy az adott esetben az alsó bíróság nem tévesen alkalmazta a törvényt. Tényleg e felfogás jogi szempontból kétséges lehet. Betegségnek lényegileg azon állapot tekintendő, amidőn valamely szerve a testnek eltér a test fentartásához és teljes működési képességéhez szükséges állapottól s az ily állapot a szövetsejtek normális állapotának s azok egymáshoz viszonyának megzavarásán alapszik. A férgek elterjedése, mely mechanikai úton jöhet létre s ugyanily módon el is távolítható, önmagában nem tekinthető betegségnek. Nincs kizárva azonban annak a lehetősége, hogy az illető féreg a bőrbe hatol s ott a bőrsejtek elváltozását, tehát betegséget idéz elő. Ezért szakértők által megállapítandó, hogy ily elváltozások az említett férgek által előidézettek-e, avagy nem állnak-e elő jelenlétük folytán más úton, nevezetesen dörzsölés vagy vakarás által.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Az üzemi baleset fogalmához.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1911. évi május hó 30-án kelt 1910. P 194/10. sz. ítélete.

Ítélet: A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal a fölebbezésnek nem ad helyt.

Megokolás: B. I., a G. és Társa vasöntő és gépgyár részvénytársulat budapesti gyárában alkalmazott öntvénytisztító munkás 1908. évi november hó 11-ik napján hevenytüdőlob következtében meghalt. Özvegye a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztárnál járadékigényt jelentett be, azon az alapon, amely szerint az elhalt 1908. évi november hó 6-ik napján a légvonatos műhelyben a meleg vasanyagon dolgozván, áthevült, megizzadt, majd a léghuzatban hirtelen lehült, minek következtében a halálos kimenetelűvé vált tüdőgyulladás lépett föl nála.

Az országos munkásbetegségélyző és balesetbiztosító pénztár igazgatósága 17.801/909. sz. a. elutasító határozatot hozott, mert balesetet főnforogni nem látott.

Igénylő fölebbezése alapján az I. bíróság is elutasító ítéletet hozott és pedig mellőzve annak vizsgálatát, hogy az elhalt megbetegedése és következményes halála az igénylő által állított módon jött-e létre, elutasította az igényt azért, mert az igénylő tényállításainak valósága esetén is kizártnak látta a baleset főnforgását.

A felső bíróság az igénylő újabb fölebbezése alapján felülbírálta a pört és első sorban annak megállapítására igyekezett, hogy igénylő előbb megjelölt tényállításai mennyiben felelnek meg a valóságnak. Nem találta ugyanis helytállóknak azt az I. bírósági ítéletet megokolásában kifejezésre jutó felfogást, amely szerint a meghülés baleseti jellegűvé nem válhatnak.

Az üzemi baleset fogalmi köréből ugyanis mellőzni kell az I. bíróság által fölhozott utalást a létrehozatal körüli vétkességre, valamint azt az ismérvet is, amely szerint az üzemi baleset fogalmához az is kellene, hogy a baleset az üzem természetében rejlő és emberi vigyázattal előre el nem hárítható veszélyesség következtében állott legyen be, valamint, hogy az az emberi szervezetet a baleset bekövetkeztének pillanatában azonnal megrongálja.

Mindezek a fölállított ismérvek a balesetbiztosítás hatálya alá eső üzemi balesetek körének olyan megszorítását tartalmazzák, amelyet a törvény rendelkezései a biztosítás célja szempontjából helytállónak elfogadni nem lehet.

Mindenek előtt a vétkességi tényelem szempontjából egyrészt a T. 75. §-a, másrészt a T. 81—83. §-ai megállapítják annak különleges jogkövetkezményeit. E rendelkezésekre figyelemmel nem állítható tehát, hogy a vétkesség hiánya az üzemi balesetnek fogalmi eleme volna.

Helytelen megszorítás az is, amely szerint üzemi baleset csak az volna, amely az üzem természetében rejlő és emberi elővigyázattal előre el nem hárítható veszélyesség következtében állt be. A törvény ezekre a megszorításokra sem nyújt alapot. Ellenben a T. 9. §-ának abból a rendelkezéséből, amely a biztosítás hatályát a szolgálat közben ért balesetekre, tehát nemcsak a szolgálat természetében rejlőkre is kiterjeszti, az okszerűségi azonosság elvénél fogva következik, hogy a T. 69. §-ában közelebbi meghatározás nélkül említett üzemi baleset fogalma sem szorítkozik azokra, amelyek az üzem természetében rejlenek. Igaz ugyan, hogy, miként erre az I. bíróság is reámutat, a törvény a balesetbiztosítás kötelezettségét bizonyos, veszélyeseknek fölismert üzemekre állapította meg és a felső bíróság is, jelesen a T. 3. §-a utolsó bekezdéséből úgy találja, hogy a balesetbiztosítás megállapítása az alkalmazottakra nézve baleseti veszéllyel járó üzemek szempontjából történt. Ez a körülmény azonban csak az üzem biztosítási kötelezettségének megállapításánál jöhet esetleg figyelembe; a biztosított üzemből előforduló baleset üzemi jellegének megállapítására az, hogy az üzem különleges veszélyességéből származik-e, semmi befolyással nincsen. Ettől a szemponttól függetlenül üzemi a baleset, ha az az üzemmel valamely kapcsolatban van.

Végül az I. bíróság ítéletének megokolásában megjelölt az az ismérv, amely az emberi szervezet balesetokozta megrongálásának a baleset bekövetkeztének pillanatában kell megtörténnie, ebben a szűk körülhatároltságban szintén nem áll meg. A baleset ugyanis akkor is felismerhető, ha a testi épségre és egészségre kiható eredménye nem éppen a baleset pillanatában, hanem később következik be.

A felső bíróság az előrebocsátott mérlegelésével nem talált okot arra, hogy az állítólagos hirtelen és rendkívüli környezeti hőmérsékvtváltozást mint a halálos kimenetelű tüdőgyulladás előidéző okát baleseti jellegéből fogalmilag kizárja.

Rádium gyógykezelés. Kapcsolatosan azzal az általános érdeklődéssel, melyet a Szt. Lukácsfürdőben berendezett *rádium emanatorium* orvosi szakörökben keltett, a közönség részéről is tekintélyes számban érkeznek be hozánk a felvilágosítást kérő levelek, úgy, hogy célszerűnek tartjuk, hogy e legújabb terápiái vívmányról egyet-mást elmondjunk. Az eddigi kísérletek és vizsgálatok bebizonyították, hogy a rádium akkor fejt ki legnagyobb gyógyhatását, ha a tüdők útján, tehát *belégzés* által, a vérkeringésbe és így a szervezet szöveteinek összes sejtjeibe kerül. A Szt. Lukácsfürdőben alkalmazott gyógyeljárás szerint a beteg 2 órán át a »Rádium-Emanatorium«-ban egy 12 millió Volt-egység rádiumot tartalmazó helyiségben a rádiummal telített levegőt lélegzi be, ilyformán rádium-emanációval telítvén egész szervezetét. A rádium-emanatoriumban való tartózkodása alatt a beteg vagy fekszik, vagy ül és tetszése szerint irással, olvasással, vagy egyéb szórakozással tölti el az idejét.

MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMVASUTAK IGAZGATÓSÁGA.

160.972/911. szám.

Gyorsvonat megállítása Érd állomáson.

A Bosznabródból éjjel 3 óra 18 perckor induló és Budapest keleti pályaudvarra délután 1 óra 40 perckor érkező gyorsvonat 1911. évi *Julius hó 1-től* kezdve Érd állomáson délután 1 óra 1 perckor utasok fel- és leszállása céljából egy percnél rövidebb időre rendszeren meg fog állíttatni.

Magyar királyi államvasutak igazgatósága

(Utánnnyomás nem díjaztatik.)

A GLOGOWSKI ÉS TÁRSA CÉG „KARTOTHEK” OSZTÁLYA

(Budapest VI., Andrásy-út 12.),

mint a Kerületi Munkásbiztosító Pénztárak, valamint az Országos Munkásbetegsegélyező- és Balesetbiztosító Pénztár szállítója, felhívja az összes *Kerületi, Vállalati és Magánpenztárak*, nemkülönben *Egyesületek és Testületek* figyelmét, az egyéni törzslapok, tagok és egyéb nyilvántartások kezelésére **kitűnően** bevált „KARTOTHEK”-rendszerére. Bővebb felvilágosításokkal szívesen szolgálunk, sőt „KARTOTHEK”-rendszerünket az érdeklődőknek helyszínen **vételkötelezettség nélkül** bemutatjuk.

Legjobb és legmegbízhatóbb minőségű
magyar bácskai kenderből készült
gazdasági és műszaki kötélárut

ajánl: **Bleier és Weisz**
kötélgyártó cég BUDAPESTEN.
Raktár és iroda: VII, Károly-körút 7.

Továbbá: **TORNAESZKÖZÖK**, valamint
kocsizó-lóhálók, szánhálók, gabonaszákok,
vízhatlan ponyvák, kender, csepű, vászon-
tömlők, itató- és tűzivedrek, kokusz futósző-
nyegek és lábtörölők, ruhaszáritó kötelek.

Lawn-tennis hálók, fogolyhálók stb.
e szakba vágó árúkat a *legjutányosabb eredeti*
gyári árakon. – *Vidéki megrendelések pontosan*
eszközölte'nek.

MAGYAR KENDER- ÉS LENIPAR R.-T.

Előbb: **Salzmann és Társa.**

Központ: Budapest V., Szabadság-tér 15.

Gyárak: Szeged, Dunaföldvár stb.

Szegedi szövődénkben készülnek a saját
kendergyárunkban kikészített, fonódánkban
fonott fonalakból a legjobb minőségű vásznak,
vizmentes szövetek, len- és kenderzsákok stb.

Ajánljuk a kendergyárunkban kikészített,
elismert jóminőségű kenderfajtáinkat és fonó-
dánk elsőrendű len- és kender-fonalait.

Telefon
51-52

Telefon
51-52

NEUMANN H.

testegyenésítő gépek és
orvosi műszerek gyára

BUDAPEST.

Üzlet: VIII., József-körút 33. szám.

Gyár: VIII., Mária-utca 2. szám.

Ajánlja saját kitűnő hírnévnek
örvendő gyárában készült or-
thopaed-gépeit, mülábait, mű-
kezeit, valamint orvosi műsze-
reit, kórházak és ambulató-
riumok teljes berendezéseit.

HONI IPAR!

GÁSPÁR TESTVÉREK

Budapest, VII. kerület, Erzsébet-körút 42. sz.

Orvosi és irodai kabátokban rendkívüli nagy raktár.

E hirdetésre hivatkozók 10 százalékos engedményben részesülnek.

»Hunnia« magyar géptömítő- anyag-gyár részv.-t.

BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok, valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez. =

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasútak, állami, kincstári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

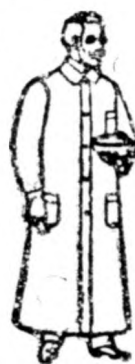
HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és vasöntő részvénytársulat. BUDAPEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
□ GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivételét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtanul. □ ELSŐRANGÚ REFRUENCIÁK.

**Elszakíthatlan
munkásöltöny**

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyászati eszközök
Vegyészköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 16.

Minta és árjegyzék ingyen és bérmentve.

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papirkereskedésben

VÉDJEGYE:

Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!

**MAGYAR
RUGGYANTAÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST.**

TARTLER ANTAL BUDAPEST.

Főüzlet: V. ker., Király-utca 100.
Fióküzlet: IX. ker., Lónyai-utca 49.

Fűszer-, csemege-, konzerv-, korai
zöldsézelékek-, tea- és déligyümölcs-
kereskedése. © Telefon 165-23.

Legújabb rendszer! A bevásárlá-
sokról eseten-
ként chequeket adunk, amelyek összegyűj-
tése és bemutatása után minden 40 K összegből
1 korona visszatérítetik!

Az Angol Park szállítója.

E

lőnyös fizetési
feltételek mellett olcsó gyári áron
a legjobb gyártmányú varró, ipari
és gazdasági gépek, úgyszintén
háztartási eszközök kaphatók
TATÁN, FENYVES NÁNDOR
Közgazdasági Áruforgalmi Vá-
latánál, Komárom-megye.

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötőszerszám- és vil-
lanygép-gyártók. BUDAPEST, IV.
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki
kerületi munkásbiztosító pénztár
és betegsegélyező egyletek szer-
ződéses szállítói ajánlják saját
készítményű sérülőkötő, haskötő,
orthopédia-gépeiket; műlábak,
műkezek, lábgepek, mellfűzők
és összes egyéb betegápolási
gyártmányokat és orvosi mű-
szereiket, valamint rendelő-inté-
zeteknek szükséges vasbutor és
egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajai-
nál, arteriosclerosisánál, asthmánál és agy-
vértörődésnél unicum és specifikum. 2.
Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál.
3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmak-
nál (húgycső, húgycsőtakaró, vesefőny, vese-
és húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Pros-
tatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél,
(húgysavas diathesis, elhízásnál és cukorshúgy-
árnál). 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fo-
kossa, szabályozza és tisztítja (nátrium nitrí-
cum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tar-
talmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb te-
vékenységre serkenti. 3. Az étvágyat megle-
pően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

□ ALAPITVA: 1892. ÉVBEN. □
ÁLLAMI FELÜGYELET ALATT.

GERŐ FERENC

KATONAI ELŐKÉSZÍTŐ INTÉ-
ZETE AZ EGYÉVES ÖNKÉN-
TESSÉGI KÉPESÍTŐ VIZSGÁRA

Budapest, VII., Rózsa-utca 33.

Előkészít 6 és 10 hónapra terjedő tanfo-
lyamokon. Részletes ismertető és vezér-
fonal a tanuláshoz az igazgatóságnál kap-
ható. Beiratás naponként d. u. 4-7-ig.

TELEFON 79-34.

Alapított
1841-ben.

**Pesti Magyar
Kereskedelmi
Bank** Budapest
V., Fürdő-utca 2.

◆ Alaptőke 50,000.000 K,
Tartalékok 68,600.000 >

Igazgatóság: V., Fürdő-utca 2. szám.
Központ: V., Fürdő-utca 2. szám.
Váltóüzlet: V., Fürdő-utca 2. szám.

◆ **Fiókok Budapesten:**

◆ II., Fő-utca,
◆ II., Margit-körút,
◆ IV., Kossuth Lajos-utca és
Károly-körút sarkán,
◆ V., Váci-körút 74.,
◆ V., Szabadságtér 16.,
◆ VI., Andrásy-út 21.,
◆ VII., Erzsébet-körút 25.,
◆ VII., Lövvölde-tér 9.,
◆ VIII., József-körút,
◆ IX., Vámház-körút 5.

◆ **Fiókok a vidéken:**

Brassó, Eszék, Nagykanizsa, Nagysze-
ben, Sopron, Ujpest, Ujvidék. Ezen-
kívül *kommanditek és affiliált intéze-
tek* az ország, valamint a balkánfélsziget
nagyobb városaiban. Sarajevo, Athen.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH“

a modern építkezésnek építőköve,
mellyel nemcsak gyorsan és olcsón,
de az egészségügyi követelmények-
nek legmegfelelőbben lehet épít-
kezni.

Az „AEROLITH“-

falak szárazak, szellőztethetők és
kivül-belül bármely módon mély
kiegátással is desinficiálhatók.

Az „AEROLITH“

ezért kiválóan alkalmas kórházak,
iskolák, munkáslakások, műhelyek
stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab.
Aerolith-, cementárú- és
terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 19.

Festékek és lakkok

megbízható, szolid és olcsó beszerzési forrása
KRAYER E. ÉS TÁRSA, BUDAPESTEN
cs. és kir. udvari szállító festék-, kence- és
lakkgyára. Főraktár és iroda: V., Váci-út 34.
szám. »Krayer festékudvar«.

Ő cs. és kir. Fensége, József főherceg udv. szállítója. A m. kir.
államvasutak, állami gép- és vasgyárak, az összes waggon-
gyárak, Budapest főváros szállítói. ☼☼☼☼☼☼☼☼

HIRMANN FERENC

FÉMONTODE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-
légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és
pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyú-
kat. Vasuti kocsi- és hajó-szerelvényeket. Kereske-
delmi réz- és vas-súlyokat. Ontvényeket minden
ötvényzet szerint. Állandóan raktáron: vízvezetési
szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csővek. Önt-
öttvas fürdőkádak és zománczott kiöntők. Egész-
ségügyi berendezések. Fayence-árúk.

SEMPERIT GUMMIWERKE
G. m. b. H. ■ ■ WIEN.

Automobil-, kocsi- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi

Vezérképviselőt és raktár:

SALZBERGER SAMU
VI. ker., Andrásy-út 20. szám.

Ifj. ANDAI ÁRMIN

ÉKSZERÉSZ ÉS ÓRÁS

BUDAPEST VI., KIRÁLY-U. 66.

Zenepalota mellett.

*Ékszermunkák, valamint át-
alakítások és óra-javítások
kiváló pontossággal és szak-
szerűen eszközöltetnek.* SSSS

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. 1. em.
fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautsukban száj-
padlás nélküli fogpó-
tlások, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márfoy Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. ☐ Ünnepnap 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márfoy fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bárkinek megküldetlik.

Mechanikai len- és kenderszövő, kiké- szítő és impregnáló gyár Taussig Sámuel és fiai

Raktár: V., Bálvány-utca 22. GYŐR Telefonszám 30-32.

Hazai gyárunkban: mezőgazdasági célokra szolgáló szállító és fuvarozó kocsik részére
alkalmas vízmentes ponyvák, továbbá katonaság, kórházak, hajó és vasúttársaságok vászon-
árú felszerelése készülnek. Gyártunk továbbá len és jutazsákokat, bélésvásznakat, szabók,
cipészek és szíjgyártók részére, továbbá roletttagradlít, finom fehér és durva vásznat.

The Consolidated

LONDONI ÉLETBIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST, V., SZABADSÁG-TÉR 5. SZ.

Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság.

Orvos urak figyelmébe!

Ludtálpúak és fájós lábúak legjobb eredménnyel használják a **szab. Laufer ludtálp-fűzőt.**

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust kívánatra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TÁRSA

ortopéd-cipész.

BUDAPEST,

V., Múzeum-körút 9. szám.

SEMPERIT GUMMIWERKE

G. m. b. H. ■■ WIEN.

Automobil-, kocsi- és motor-pneumatik kocsikerék-gummi

Vezérképviselő és raktár:

SALZBERGER SAMU
VI. ker., Andrássy-út 20. szám.

**Dr. PAJOR-
szanatórium és
vizgyógyintézet**

**BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.**

**A POSTYÉNI ISZAP
FŐRAKTÁRA.**

Elsőrangú fürdőhely

LIPIK

Vasut-, posta-, távirda- és telefon-állomás.

BIZTOSAN GYOGYITJA

a tápcsatorna összes bántalmait, hurutokat, diabéteszt, köszvényt, csúzt, csonttöréseket, gyermek- és alkati kórokat.

Egyetlen alkalikus, konyha-
sós, jódtartalmú hévviz **64°C.**

**IVÓKURA.
HÉVVIZFÜRDŐK.
SZÉNSAVAS FÜRDŐK.
VIZGYÓGYINTÉZET.
INHALATORIUM**

A fürdőhelyen 10 kiváló orvos működik. Prospektust küld a Fürdőigazgatóság.

::: KÖRUTI FÜRDŐ :::

Budapesten, VII., Erzsébet-körút 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

GÓZFÜRDŐ,
KAD ÉS
HULLAMUSZODA

OSZTÁLYAI:

SÓS FÜRDŐK.

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ ÉS
SZÉNSAVAS ÉS

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság (Hold-utca 7.)

szesz-esszár- és vegyipari gyárak teljes üzemelését.
KÜLÖNLÉGESÉGEK a glicerin-, szirup-, petróleum-, spirtusz-, likör-, konyak-, élesztő- és malátagyártás terén, kivonatoló, falepároló és gőzoló berendezések. Viztisztító, sör- és do- hánygyári berendezések, kazánkovács- berendezések.

REICHEL ES HEISZLER

VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.

BUDAPEST, X., Noszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.

Allomás: Kőbánya alsó pályaudvar, waggonkildemények részére

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-VEDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

TARTALOM : **CIKKEK:** Lakásreform és községi telekpolitika. Dr. Ferencki Imrétől. — A kecskeméti kőművesek. Hlavács Kornéltól. — A sztrájk zsarolás? Ágoston Pétertől. — Dr. Leo Verkauf könyve. Brod J.-től. — Közegészségügyi törekvések és a nőmozgalom. — A nemzetközi szakszervezeti mozgalom 1909-ben. — **SZEMLE:** Munkásbiztosítás: Dr. Stier-Somló a Munkásügyi Szemlé-ben. — A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesülete. — A képviselőház munkásügyi bizottsága. — A vállalati betegsegélyező pénztárak. — Küzdelem a tüdővész ellen. — Az olasz-magyar balesetbiztosítás. — A pénztári tagra családtagjainak hevenyfertőző betegségei. — A vizszabályozó társulatok. — Nemzetközi szociális biztosítási értekezlet. — Betegsegélyzőpénztárak nagygyűlése Németországban. — A németországi vállalati pénztárak. — Orvosok állásfoglalása. — A norvég betegsegélyezési törvény. — **Szociális egészségügy:** Az ipari lárma káros befolyása. — Iskolásgyermek nyári üdülése. — Alkoholelleses hét Drezdában. — Anyavédelem és fajhygiene. — Fajhygienikusok értekezlete. — Orvosi szolgálat Franciaország ólomüzemeiben. — **Munkaviszony;** A munkabér kifizetésének időpontja. — Főnök és alkalmazott jogviszonya. — A magyar jogászggyűlés. — Kedvezményes vasúti jegyek a munkáskeresőknél. — A francia vasutasok megrendszabályozása. — Galíciai földművelő munkások Dániában. — Szociális kiállítás Bernben. — Védekezés a csavargók ellen Angolországban. — **Joggyakorlat:** Betegsegélyezés. — Balesetbiztosítás. — **Hirdetések.**

SZER-ÉLESTU- és vegyipari iparok teljes áttekintése.
KÜLÖNLEGESÉGEK a glicerin-, szirup-, petróleum-, spirtus-, likőr-, konyak-, élesztő- és malátagyártás terén, kivonatoló, falepároló és gőzölő berendezések. Viztisztítók, sör- és dohánygyári berendezések, kazánkovács-munkák és vasszerkezetek.

REICHEL ES HEISZLER
VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-I.

BUDAPEST, X., Noszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.
Állomás: Kőbánya alsó pályaudvar, wagonküldemények részére saját iparvágány.
Telefon: 50-85 és 98-10. — Sürgőnyezim: Reichel és Heiszler.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

PALMA
A VALÓDI
KAUCSUK
CZIPŐSAROK

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

Nay és Róna Faárú- és szállítóeszköz-gyár.
Gépműhely. Központ: Budapest V., Kalmán-utca 15.
Telefon,

Taligák, szállítóeszközök bármely építkezés és iparüzem számára. Diaphragma-szivattyúk. Fecskendők. Emelő-szerszámok. Vasuti szerzsámok. ○○○○ Tessék árjegyzéket kérni.

A jelenkor legjobb tetőfedő anyaga
Igen fontos!
Minden Eternit-lap **ETERNIT** szóval van megjelölve. Sziveskedjék mindig határozottan **HATSCHÉK-féle ETERNIT-palát** kérni.
Magyarországi központ: „Eternit Művek” **Hatschek Lajos**
Budapest, VI., Andrássy-út 33.

ETERNIT

PALA
Hatschek szabadalma!

Szent-Margitszigeti üdítővíz
A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes jó hatása, egészségapoló ital. — A Szent-Margitsziget gyógyfürdő felügyelősége saját kezelésében.
Telefon 36-52. Telefon 36-52.
Minden jobb fűszerüzletben és vendéglőben kapható.

Császárfürdő Budapestén.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hévízü gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m. a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női- és férfi-iszapfürdőket (iszapborogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas- és villamos-fürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizét a kontinensen egyedül álló női- és a férfiuszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségeknek is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság.*

'MATADOR'

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

■ ■ ■

*Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszif-
gyártása.*

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselet és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

FÉMTÖMEG- CIKKEKET

SAJTOLVA, HÚZVA,
NYOMVA, DOMBO-
☆ RÍTVÁ GYÁRT ☆

BARTOS ZOLTÁN

FÉM- ÉS BÁDOGÁRÚ-GYÁRA
BUDAPEST VII, GIZELLA-ÚT 55

Jég.

Természetes vagy műjeget a hely-
beli piacon házhoz szállítva és be-
rakva; vidékre vagononként vagy
fuvaronként ajánl a legolcsóbb ár-
ban **Weisz G. és Társa**

jégnagytermelő és kereskedő
Budapest VI., Szerecsen-utca 38.

Telefonszám 17-56.

MÁLNÁSI SICULIA GYÓGYVIZ

az összes hurutos bántalmaknál pótolhatlan.
A gyomorégést azonnal megszünteti. —
**Hatásában fölülmulja a continens ösz-
szes hasonló gyógyvizeit és különösen**
javaltatik a gége, torok, tüdő, vese, hólyag
és a belek hurutos bántalmainál.

MINDENÜTT KAPHATÓ. Főraktár: BRÁZAV BUDAPEST.

Szesz-élesztő- és vegyipari gyárak tejes berendezései.
KÜLÖNLEGESÉGEK a glicerin-, szí-
rup-, petróleum-, spirtusz-, likőr-, ko-
nyak-, élesztő- és malátagyártás
terén, kivonatoló, falepároló és gőzölő
berendezések. Vízisztítók, sör- és do-

RECHTEL ÉS HEISZLER

VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.
BUDAPEST, X., Noszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.